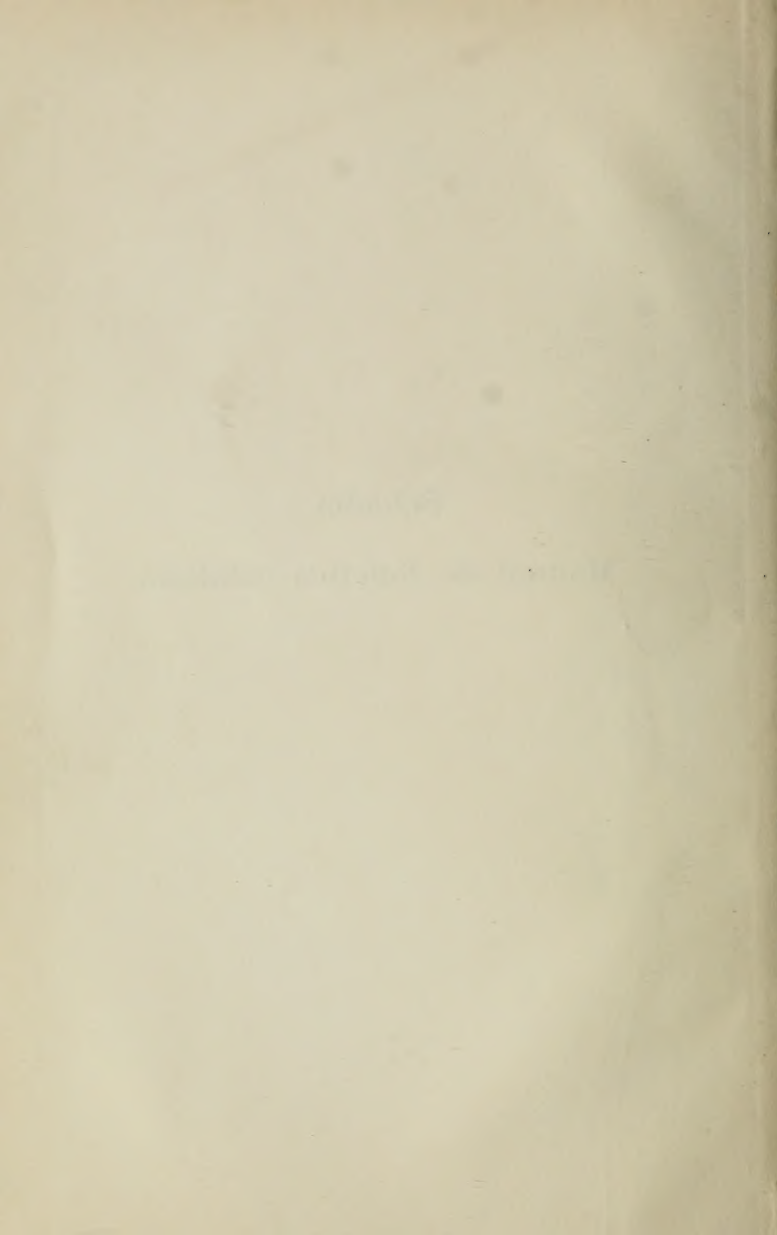

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

Schädel,

Manual de fonètica catalana.

laCat
S.2937m

Manual de fonètica catalana

per el

Dr. B. Schädel

Privatdocent de filologia románica de l'Universitat de Halle (Alemanya)
Soci corresponent de la R. Academia de Bones Lletres de Barcelona

120646
3 | 2 | 12

Cöthen (Alemanya)
Otto Schulze Verlag
1908

Dipòsit per Espanya:
Alvar Verdaguer, llibreria, Rambla del Centre 5
Barcelona

Journal of the Institution of Mechanical Engineers

Volume 10, Part 2

1911

London: The Institution of Mechanical Engineers

21, BEDFORD SQUARE, LONDON, W.1.

Printed and Published by the Institution of Mechanical Engineers

Herrn Professor Fritz Neumann

als Jubiläumsgabe

in Verehrung und Dankbarkeit gewidmet.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

Taula.

	Plana
Pròlec	1
Abreviacions	4
Introducció	5
Breu explicació provisional de la transcripció adoptada dins aquest Manual	9
Capítol I.	
Descripció dels orgues vocals	13
Tall vertical p' els orgues vocals	12
Capítol II.	
Principis de destriament i de descripció dels sons catalans	24
A. Consonants i vocals	24
B. Destriament de les consonants	27
C. Destriament de les vocals	30
Capítol III.	
Descripció sistemàtica dels sons de la llengua catalana	35
A. Consonants	36
I. Consonants billabials	36
II. Consonants llabidentals	43
III. Consonants linguodentals	44
IV. Consonants linguoalveolars	47
V. Consonants prepalatals	49
VI. Consonants mediopalatals	51
VII. Consonants velars	54
VIII. Consonants bilabiovelars	57

	Plana
B. Vocals	58
I. Vocals tivantés	58
II. Vocals relacsades	62
Capítol IV.	
De l'entonació, durada i intensitat dels sons.	
Grupos d'expiració	69
Capítol V.	
Exemples de transcripció fonètica i d'ortografia usual	75
J. Massó Torrents, Vagant per la montanya	76
Els segadors	80
Index	86

Pròlec.

Aquest *Manual* no tracta de les tramudances dels sons, de llur desplegament de sigle en sigle, de llur cambi de comarca en comarca; no es un *Manual de Fonètica Històrica o Geogràfica*, sino un *Manual de Fonètica*, axò es, que tracta de descriure 'ls sons qu' existexen avuy dins la llengua catalana i ses varietats locals, ficsantlos gràficament i classificantlos fins allá ont es possible dins l' estat present d' escorcoll.

S' endressa sobre tot a n-els catalans que volen escriure exactament llur llengua, per exemple, per replegar materials per compilacions filològiques. Els-e dona 'l *Manual* les eynes manuals que amb esplicacions bones d' entendre qualsevol pot aprendre aviat de manetjar. Particularment p' el *Diccionari de la Llengua Catalana* qu' abrassará 'l tresor de tots els dialectes, es absolutament indispensable, que en les diferents comarques els nombrosos col·laboradors transcriguen les paraules. no segons les regles de la llengua escrita, sino just axi com les pronuncia la gent inculta. no am l' alfabet usual, sino fonèticament.¹⁾

¹⁾ El per que veyaulo § 4.

Es una condició sine qua non, per axò, que 'l *Diccionari* p' el futur esborcoll filològich de la llengua catalana i sos dialectes¹⁾ resulti un opulent tresor de treball eficaç i durador i que la seua importància per la ciència i la cultura nacional de Catalunya representi una recompensa plena i justa del treball ple de sacrifici de Mn. Alcover i sos feels.

Aquest *Manual* s' endressa ensems també a n-els estrangers, que volen sapiguer quins sons posseex el catalá i com se pronuncien correctament. Els-e será un guia, que fins ara els-e faltava.

No obstant, no posseim avuy de cap dialecte catalá, ni tampoc de la llengua literaria de la gent ilustrada una Fonologia completa i enllestida segons els principis i conexements de la fonètica moderna, les afirmacions de la qual podrien emprarse en sentit pedagògic dins aquest breu *Manual*. Que no esperi ni 'l catalá que li citem una sèrie completa d' exemples de totes les comarques i dialectes, ni esperi l' estranger un sistema definitiu de regles sobre les questions, quant ell ha de servirse dels diferents sons. Falta encara un treball molt gros que dur a cap, especialment de part dels catalans metexos, dins tots els dominis dialectals, abans que la fonètica catalana sia coneguda amb aquesta perfecció. El *Manual* va a facilitar aquesta feyna, a

¹⁾ Am lo ben intès: no 'l dialecte local com el parla en les comarques la gent ilustrada, sino la parla vulgar del pagès, del pastor, del vinyòvol, del feyner. de les dones incultes y noys del poble bax.

guanyar per ella nous col·laboradors i amics, però de cap manera a fer la tentativa de que ell sòl dugui a cap aquest treball.

Per acabar, es per mi un dever molt agradós agrair a mon docte amic Mn. Alcover la benevolensa i l'interés am que s'encarregá d'enllestir la forma esterna d'aquest Manual i de traduirne bossins de l'alemany en catalá i d'unificarhi l'ortografia.

El Dr. D. Isidro Villá, metge-assistent a la nostra Clinica de nirvis, d'una manera amabilissima ha fixat am mi la terminología fonètica, que fins avuy, per lo que jo hi sé, no existia dins la llengua catalana; i amb un interés infatigable m'ha reproduida la seua pròpia pronuncia, de tal manera que he pogut completar les observacions fonètiques que jo vatx fer a Catalunya metex. També a ell corals mercés!

Halle a. S. (Alemanya), estiu de 1908.

Bernhard Schädel.

Abreviacions.

En lo següent significa

Fon. = Transcripció fonètica.

Ort. = Maneres de representar el sò en la ortografia usual.

Ex. = Exemples.

Tr. = Transcripció segons altres sistemes. Cito no més els sistemes que posseexen una extensió notable dins la filologia romànica, es a dir

B. = Sistema de E. Bøhmer, veyau *Romanische Studien*, ed. Bøhmer, I, 295—301.

A. = Sistema de G. J. Ascoli, veyau *Archivio glottologico italiano*, ed. Ascoli, I (1873), XLII—LIV.

G. = Sistema de J. Gilliéron, veyau *Atlas linguistique de la France, Notice servant à l'intelligence des cartes*, Paris 1902, p. 19.

Ph. = Sistema de l'Association phonétique internationale, veyau *Exposé des principes de l'Ass. phon. int.*, p. 5—9.

Totes les paraules tancades dins claus axi [...] son transcrites fonèticament. Els exemples en ortografia usual son sense claus.

Bax del titol *Faltes dels estrangers* entenim dins el Cap. III, no aquelles faltes qu'alguns principiants que saben qualque bocí de catalá, cometen i que no 's deuen més que a l'ignorància, sino més tost aquella pronunciació deficient dels sons catalans de part dels estrangers, que, si hi cauen, es que tal sò no existex en l'idioma foraster. Aquestes faltes son allò que 'l filòlec pren per *substitució de sons*.

Introducció.

Esriptura i sons. Essència i necessitat de la transcripció fonètica.

§ 1. *Transcripció fonètica* es un sistema per la representació dels sons d'una llengua o d'un dialecte local, que a tot aquell que no parla tal llengua o dialecte com a llengua materna i fins-i-tot que no l'haja sentida parlar may, procuri una idea exacta de la manera com s'hi pronuncien les paraules i les frases.

§ 2. Por que tal sistema i la seva aplicació conseqüesca aquest fi, s'es mester que cumplesca les següents condicions:

1. Tot signe gràfic, sempre qu'es usat, no ha de representar més qu'un sò, i sempre 'l metex, — i per lo tant, no ara un, i suara un altre.
2. Els signes que no son pronunciats, axò es, que no representen cap sò, no s'han d'escriure.
3. Tot sò, sempre que ocorre, no ha d'esser may representat més que per un signe, i sempre 'l metex signe, i no ara per un i suara per un altre.

4. Tot sò qu' es pronunciat, s' ha de representar amb un signe especial; i axí no ha de quedar cap sò sense grafiar.

§ 3. Cap d' aquestes quatre condicions fonamentals se complex en les ortografies ordinaries que s' usen avuy a Catalunya am diferents variants.¹⁾ Just alguns exemples ben triats basten per posarho a la vista:

1. El signe *a* representa en la paraula *trolar* el sò [a], en la paraula *caxa* el sò [ã] i en la paraula *malalt* el sò [ā], per lo metex tres sons diferents. La condició 1) queda axí sense complir.

2. El signe *u* dins la paraula *guerra*, el signe *h* dins la paraula *foch*, el signe *r* dins la paraula *trobar* no son pronunciat. Per lo metex no 's complex la condició 2).

3. El sò [k] es representat dins el mot *foch* p' el signe *ch*, dins el mot *camí* p' el signe *c*, i dins el mot *que* p' el signe *qu*. Per lo metex no 's complex la condició 3).

4. El sò [y], que entra en les paraules *feel* [føyɛɪ], *obeex* [ʊbøyɛʃ], no es representat gráficamente per un signe. Per lo metex no 's complex la condició 4).

Consequentment l' ortografia ordinária no pot servir p' el fi espressat dins § 1.

¹⁾ Lo metex esdevé a les ortografies de les llengües francesa, italiana, castellana, alemanya, inglesa etc.

§ 4. En oposició a n-els sistemes d' escriure usuals hi ha la transcripció fonètica, tal com tot seguit l' esposam i esplicam. S' entén per si metex lo indispensable qu' es la seva aplicació, sempre qu' es incondicionalment necessari qu' aquell qui lletgex la paraula escrita, sápia com se pronuncia. L' estranger qu' estudia la llengua catalana, no veu per l' ortografia ordinária com ha de pronunciar tot allò. Al contrari, les transcripcions fonètiques, que per exemple se posen dins una gramática per aclarir i precisar els sons, instruexen aquell aviat i exactament respecte de tal punt. Per l' interés de l' estudi práctic i científic del catalá a l' estranger, es de llamentar qu' encara no hi haja cap gramática catalana ni cap diccionari catalá am transcripcions fonètiques. Si n' hi hagués que 'n duguessen, no serien estats possibles molts d' errors que 's cometeren els primers anys en la filologia románica, moltes de descripcions fonamentalment falses de la pronúncia catalana qu' encara avuy están esteses entre 'ls filòlecs estrangers. Pero fins-i-tot p' els catalans metexos es d' una gran importància que l' escriptura de tots els materials destinats a l' escorcoll filològic sia fonètic. Puy sols l' escriptura fonètica pot donar exactament el mot am tots sos diferents matissos de pronunciació que sovint varien d' una comarca a un' altra. Si, per exemple, a Esterri o Alacant transcrivim fonèticament una llista de paraules o una poesia tal com el poble les pronuncia a n-aquelles poblacions, axí un filòlec

catalá a Barcelona o un francès a París o un japonès a Tóquio pronunciará, amb aquella transcripció, tals paraules i tal poesia just axi com les pronuncia el poble bax d' Esterri o d' Alacant, sempre que 'l filòlec conega la significansa i la clau del sistema de transcripció emprat; i fins-i-tot un filòlec que d' assí a cinc cents anys estudi y el catalá d' ara, axí matex el pronunciará sempre just igual.

Ara si a Esterri o a Alacant escriuen am l' ortografia ordinária el parlar del poble, a-les-hores el filòlec de Barcelona, si hu lletgex, ho pronunciará malament, axò es, no com pronuncien a Esterri o a Alacant, sino com a Barcelona, i el francès i el japonès encara hu pronunciarán més malament, i p' el filòlec d' assí a cinc cents anys tal escrit serà completament un enigma, com ho es desgraciadament per nosaltres en molts de punts la pronunciació catalana d' un período molt enrera, per exemple del sigle X, XI o XII.

D' axò resulta que la transcripció fonètica i sols ella, a dir ver, está cridada a donar a conèxer la paraula parlada del poble catalá de totes les comarques am tots llurs sons, am totes les gradacions dels sons, am totes llurs belleses acústiques; está cridada a conservar tot axò per tots els temps a venir pera aquells que 's vullen prendre la molèstia d' estudiar el sentit del sistema emprat per axò.

I si d' aquexa manera una grandiosa abundància de cabal fiolològic com la que 's replega p' el monumental diccionari de Mn. Alcover, es transcrita segons

un sistema fonètic uniform, a-les-hores Catalunya emprará un procediment que a Italia, França, Suïssa, Alemanya, Bèlgica, Rumania i Nort-Amèrica se practica per semblants estudis, fa molts d'anys, am resultat, i que desgraciadament dins Espanya es casi desconegut.

Desd' ara i d' una manera qu' esperam que la comprendrà tothom, s' esposará un sistema de transcripció axí, acomodat a n-el catalá, fundat i aclarit demunt la fisiologia dels orgues vocals i demunt una divisió fonètica dels sons catalans fins avuy coneguts, i ilustrat tot amb exemples práctics.

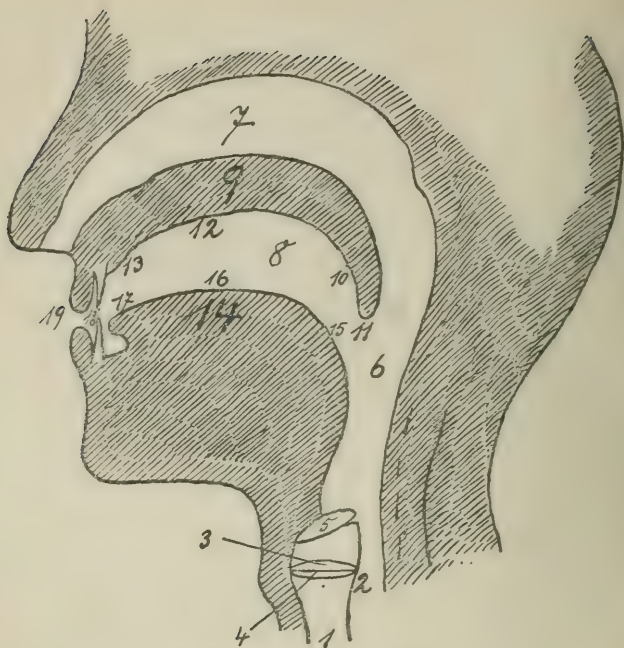
Fassa Deu que doni 'ls fruyts que son d' esperar.

Breu explicació provisional de la transcripció adoptada dins aquest Manual.

§ 5. El signe	s' ha de pronunciar com la lletra
[p]	<i>p</i> en cat. <i>pare</i> .
[b]	<i>b</i> en cat. <i>bona nit</i> , <i>blanch</i> ; cast. <i>buenas</i> , <i>brazo</i> ; franc. <i>boir</i> ; it. <i>bello</i> .
[b̄]	<i>b</i> en cat. <i>faba</i> ; cast. <i>haba</i> .
[m̄]	(veyau Cap. III, nº 4)
[m]	<i>m</i> en cat. <i>mare</i> .
[f]	<i>f</i> en cat. <i>foc</i> .
[v]	<i>v</i> en franc. <i>vin</i> .
[t]	<i>t</i> en cat. <i>temps</i> .
[d]	<i>d</i> en cat. <i>banda</i> ; franc. <i>dire</i> .
[s]	<i>s</i> en cat. <i>sant</i> .

- [z] s en cat. *casa*; franc. *maison*.
- [đ] đ en cat. *cadena*; cast. *venido*.
- [l̇] (veyau Cap. III, n° 13)
- [l] l en cat. *blanch*; cast. *lazo*.
- [ñ] (veyau Cap. III, n° 15)
- [n] n en cat. *noy*.
- [ṙ] r en cat. *pare*.
- [ṙ] (veyau Cap. III, n° 18)
- [r] r en cat. *ara*; cast. *padre*.
- [r̄] r en cat. *rey*; cast. *rumbo*.
- [č] ig en cat. *maig*; ch en cast. *mucho*; c en ital. *cento*.
- [ǰ] j en cat. *jove* (al principi de frase); g en ital. *gente*.
- [š] x en cat. *caxa*; ch en franc. *chaise*; sc en ital. *scendo*
- [ž] j en cat. *pujar*; franc. *jour*.
- [k'] (veyau Cap. III, n° 25)
- [g'] (veyau Cap. III, n° 26)
- [χ] (veyau Cap. III, n° 27)
- [y] y en cat. *feya*; ill en franc. (parisenc) *bataillon*.
- [l̇'] (veyau Cap. III, n° 29)
- [l'] ll en cat. *llum*; cast. *llamar*.
- [ñ'] (veyau Cap. III, n° 31)
- [n'] ny en cat. *any*; ñ en cast. *año*; gn en franc. *digne*; ital. *ogni*.
- [k] c en cat. *casa*.
- [g] g en cat. *gos*.
- [g] (veyau Cap. III, n° 36)

- [ɫ] (veyau Cap. III, nº 37)
 [l] l en cat. *nadal*.
 [ɣ] (veyau Cap. III, nº 39)
 [ɣ] (veyau Cap. III, nº 40)
 [w̥] u en cat. *suau*.
 [w] vu en cat. *divuyt*.
 [i] i en cat. *fira*.
 [e] e en cat. *fer*; ital. *vedo*.
 [e] (veyau Cap. III, nº 45)
 [e] e en cat. *veu*; ital. *bello*.
 [e] e en mallorquí *deu* (10).
 [a] a en cat. *caxa*.
 [a] a en cat. *casa*; cast. *casa*.
 [a] a en cat. *nadal*; franc. *pâle*.
 [o] o en mallorquí *sol*.
 [o] o en catalá *foch, cosa*; franc.
mort; ital. *cosa*.
 [o] o en cast. *cosa*.
 [o] o en cat. *sobre*; franc. *chose*;
 ital. *sole*.
 [u] u en cat. *puig*; ou en franc. *jour*.
 [i] (veyau Cap. III, nº 56)
 [e] (veyau Cap. III, nº 57)
 [e] (veyau Cap. III, nº 58)
 [e] (veyau Cap. III, nº 59)
 [a] (veyau Cap. III, nº 60)
 [o] (veyau Cap. III, nº 61)
 [o] (veyau Cap. III, nº 62)
 [u] (veyau Cap. III, nº 63)
 [ə] a en cat. *fadrí*.

Tall vertical p' els orgues vocals.

1. traquea.	11. gargamelló.
2. laringe.	12. paladar dur.
3. cordes vocals.	13. alveols.
4. glòtis.	14. llengua.
5. epiglòtis.	15. arrel de la llengua.
6. faringe.	16. part superior de la llengua.
7. fosses nasals.	17. punta de la llengua.
8. cavitat bucal.	18. dents (incisius).
9. paladar.	19. llabis.
10. vela del paladar.	

Advertència: Pregam el lector que lletgesca en veu alta tots els exemples citats en els capítols que seguexen, pera compendre millor els sons. Els experiments descrits s'han d'efectuar amb els propis orgues vocals.

Els nombres del text se referexen a la adjunta representació dels orgues vocals.

Capítol I.

Descripció dels orgues vocals.

§ 6. Tota parla consisteix en fer sortir ayre dels pulmons, produint al matex temps fonemes a un o varis llocs del conducte que segueix la corrent d'ayre.

Entenem per fonema, tant els elements acústics de que 's compòn la parla humana, com tot altre fenòmen acústic produït per nostres orgues vocals, que com p. e. tossir, no s'emplea en la parla.

§ 7. L'ayre passa a través de la **traquea** (1) (fr. *trachée*, it. *trachea*, al. *Luftröhre*, llat. *trachea*) arribant a la part superior d'aquesta, axamplada en forma d'embut: la **laringe** (2) (fr. *larynx*, *nœud de la gorge*, it. *laringe*, al. *Kehlkopf*, llat. *larynx*). Entre els tendrums que constituexen la laringe se troben dues membranes movibles, elàstiques i estensibles en forma de llavis, anomenades les **cordes vocals** (3) (fr. *cordes vocales*, it. *corde vocali*, al. *Stimmbänder*, llat. *ligamenta vocalia* o *ligamenta*

glottidis). Entre aquestes dues membranes se troba una obertura d'amplària variable, la glòtis (4) (fr. *fente vocale*, it. *glottide*, al. *Stimmritze*, llat. *glottis vocalis*).

§ 8. Les cordes vocals están en posició horitzontal. La corrent d'ayre que puja, se topa amb elles perpendicularment. Degut a sa elasticitat i movibilitat, les cordes vocals poden pendre diferents posicions. Tothom que vulga jutjar amb exactitut els sons d'una llengua, es absolutament indispensable que 's fassa càrrec d'aquestes posicions.

a) Les cordes vocals poden estar relacsades i prou separades una d'altra. La corrent d'ayre que surt, no trobant cap impediment, en passar la glòtis, no produex cap fonema en la laringe. Si nosaltres p. e. respiram am la boca oberta ó tancada, ó bé si entelam un vidre, prenen les cordes vocals aquesta posició de repós i d'aquesta manera l'ayre surt sense produir cap fonema.

b) Les cordes vocals poden estar tivants y forsa acostades l'una de l'altre. Axis la glòtis adquireix la forma d'una esceletxa que oferex un obstacle a la corrent d'ayre, la qual, forçant el pas, frega els marges de les cordes vocals fentlas vibrar y produint axis una sèrie de vibracions ràpides i iguals. D'aquesta manera s'origina un fonema: un tò musical. Si tancam la boca y al mateix temps cantam una nota musical qualsevulga, aparex aquest tò aillat. Com en tots els tons musicals, la

altura del tò dependex també aquí del nombre de les vibracions. Aquest últim está en relació inversa de la longitud de les cordes vocals. Com les dones y els noys tenen una laringe mes petita i les cordes vocals son mes curtes qu' en els homes, es natural que les seves veus sigan també mes altes. Ademés, en un mateix individu, el nombre de les vibracions de les cordes vocals pot esser mes gros ó mes petit segons que les cordes estiguin mes ó menys tivants. Aixís nos trobam en condició d' emplear diferents altures del tò en la llengua parlada, axo es, de modularla musicalment.

c) Si les cordes vocals están separades una d'altra solament la mitat, la glòtis se troba no mes una mica oberta. En els marges de les cordes vocals incompletament tivantes, no s' hi origina cap tò musical, sino un soroll fricatiu, la forsa i caràcter del qual dependex de la obertura de la glòtis. Aquest fonema apareix, quan exalam am forsa ó bé quan parlam estant en-regullats.

§ 9. D' aquestes tres posicions de les cordes vocals, entren en la fonètica catalana solsament la primera i la segona. El tò musical produït en la posició b) està compres en un gran nombre de fonemes, entre altres en les vocals *a*, *e*, *i* etc. ó en les consonants *b*, *m*, *l*, *n*. Anomenam aquest tò **sò de la glòtis** (al. *Stimmton*) i a tot fonema que contingui aquest sò, donam el nom de **sonor** (fr. *sonore*, it. *sonoro*, al. *stimmhaft*).

Per altre part podem produir fonemes sense que 'l sò de la glòtis aparega; la posició de les cordes vocals i la forma de la glòtis es en aquest cas la descrita en la lletra a). Un fonema sense 'l sò de la glòtis, s'anomena **sort**. Fonemes sorts no son un sò musical, sino un soroll bucal produït per una fricció. S'originen p. ex. entre la llengua i les dents, si pronunciam [s] en la paraula *sol*; se produexen entre 'ls incisius superiors y 'l llavi inferior quan pronunciam [f] en la paraula *foch*.

§ 10. Com a fonemes fonamentalment diferents tenim doncs de distingir continuament:

1) **Tons musicals** (Ex.: qualsevulga tò cantat am la boca tancada).

2) **Sorolls bucal** (Ex.: el fonema [s] en cat. *sol*, fr. *soir*, ó [š] en cat. *matex*, fr. *chanter*).

3) **Fonemes mistes** que contenen el sò de la glòtis y al matex temps el soroll bucal (Ex.: el fonema [z] en cat. *casa*, fr. *maison*, o [ž] en cat. *la jove*, fr. *le jour*).

§ 11. Com en tots els fonemes existents en la llengua catalana, se troben sons bucal de varies classes, podem dividir tots els fonemes, segons que estiguin ó no acompanyats del sò de la glòtis, en sons y sorts.

Son fonemes sorts p. e. [s, š, f, k, t, p].

Els fonemes sons corresponents son [z, ž, v, g, d, b].

Sempre que 's descrigui fonèticament un sò d' una llengua, s' ha d' indicar si es sort o sonor y l' estranger qu' aprèn la pronunciacio catalana, té de fiesarse bé pera emprar el sò de la glòtis en el lloc precís.

L' impressió que'l sò sonor i'l sort fan a la nostra orella, es molt diferent: en el fonema sonor la corrent d' ayre deu vèncer una resistència, tant a la glòtis com a qualque indret de la cavitat bucal, mentres que a n-el fonema sort (soroll bucal tot sol) falta l' obstacle de la glòtis. Per consegüent, en el derrer cas la corrent d' ayre surt de la boca am major intensitat. Un fonema sort sona doncs més fort que un fonema sonor. Pot un assegurar-se comparant la paraula catalana *casa* (am [z]), am la castellana *casa* (am [s]) ò bé articulant les series [szszszsz . . .] ò [fvfvfv . . .]. En la descripció popular dels fonemes, com generalment se fa en les gramàtiques d' escola, no fonamentades en la fonètica, se distingex sovint entre *suau* y *fort* (fr. *doux* — *fort*, it. *dolce* — *forte*, al. *weich* — *hart*). Despres d' haver coneguda l' essència del sò de la glòtis hem d' evitar aquestes denominacions inexactes.

§ 12. Si volem fer constar si un fonema qualsevol del catalá o d' un' altra llengua es sonor o sort, farem les següents proves:

1a. El fonema que estudiam, el pronunciarem lo més clar possible; al matex temps ficarem els dits al forat de les dues orelles.

Si, en articular el fonema, oim un brunzit com el que produexen les abelles, allavores el fonema es sonor. Si no oim el brunzit, el fonema es sort.

Aquesta prova es de gran importància, no solament per el catalá que vol descriure fonèticament els fonemes de la seva llengua, sino per l' estranger

qu'aprèn la pronunciació catalana ó vol assegurar-se en cada fonema si empra ò no correctament el sò de la glòtis. Ademés, té de verificar aquesta prova primerament per fonemes articulats separatament, després per paraules pronunciades a poc a poc.

2a. Pera comprovar el resultat farem la prova del cant: tot fonema sonor pot ésser cantat ab qualsevol tò musical ó segons una melodia. En aquesta prova, es precis que la durada del fonema se puga prolongar a voluntat, com per ex. en [a, e, m, n, l, etc.]. Els sons esplosius, que son de durada limitada (veyau plana 26), malgrat ésser sonors, difícilment poden ésser cantats, p. ex. [b, d, g].

Tots els fonemes sorts, no poden ésser cantats, p. ex. [s, š, f].

Pera assegurar-se de la manera com en la parla están distribuïts els fonemes sonors y sorts, se canta a poc a poc el comensament dels *Segadors* emprant els dos mètodes descrits més amunt. El resultat es el següent (els fonemes sorts, no cantables, están impresos en lletra groxuda):

*Catalunya, comtat gran,
qui t' ha vista rica y plena!
Ara 'l rey nostre senyo(r)
declarada ns té la guerra.
Bon cop de fulç, defenso(r)s de la terra!*

Nota 1a. El grau en que una llengua es cantable dependex sens dubte de la freqüència relativa dels fonemes sonors que posseex. Si observam i contam els fonemes que s'em-pren en la conversa tirada, obtenim p. ex. el següent resultat:

entre mil fonemes continus en trovam de sons i cantables en la llengua francesa 760, italiana 770, alemanya 734. La diferència entre 'l catalá, que 'n té més que l'italià, es a dir: 793, y 'l castellá que 'n té en terme mitx no més 712, es molt gran. D'aquesta manera, potser, s'explica el fet de que per els estrangers el catalá soni molt més melodiós y més dolc que 'l castellá.

Nota 2^a. La pronunciació dels sons sonors en catalá no oferex cap dificultat als francèsos y als italians. Se comprèn, perque aquests dos pobles posseexen dins llur propi idioma i en llurs dialectes la major part d'aquests sons. Per el contrari el castellá que aprèn el catalá, troba en aquest punt grosses dificultats. Com ell en la seva llengua no posseex la forma sonora [ž, ě] dels fonemes [š, č], li es imposible d'articular els fonemes catalans [ž, ě, ěě, dz, dđz] que p. ex. no oferexen la més petita dificultat tant als francèsos com als italians. Com a prova d'axò, fan pronunciar al castellá aquesta frase: *setze jutges menjen fetge d'un penjat*, en la qual es precis pronunciar correctament els següents fonemes: [dđz — ž — ěě — ž — ěě — ž]. Un castellá adult no 'ls pronunciará may correctament.

L'alemany trova, en estudiar la pronunciació del catalá, com a fenomes que per llur sò de la glòtis li oferexen certa dificultat, els metexos qu'en el francès i italià, es a dir [b, g, d, ž, ě] i además, com en castellá [b, d]. Vegis aquests fonemes en la esposició següent.

§ 13. Part-demunt les cordes vocals se troben en la laringe dues membranes de forma semblant, les **cordes vocals superiors** (fr. *ligaments supérieurs de la glotte*, al. *obere ó falsche Stimmbänder*, llat. *ligamenta ventricularia*), les quals no contribuexen per res en la producció de fonemes y per axò les passarem per alt.

§ 14. La corrent d'ayre, un cop passada la laringe, se troba am l'epiglòtis (5) (cast. *epiglòtis*, fr. *épiglotte*, it. *epiglotta*, *epiglottide*, al. *Kehldeckel*, llat. *epiglottis*), la qual, en respirar i en parlar, está sempre uberta y per axò tampoc servex pera la producció de fonemes. Solament quant fem els moviments de deglució, s'abaxa com una cubertora tapant la laringe. D'aquesta manera la protegex de que no-hi entri cualque cosa de lo que 's menja o 's beu. Els aliments llisquen per sobre l'epiglòtis, com si fos un pont, y s'afiquen dins el canó de menjar.

Nota. Si menjam y parlam a la vegada, correm doncs un gran perill d'ennuegarnos, degut a que, en empassarnos el menjar, l'epiglòtis no está encara completament tancada. Deslliuram la laringe dels cossos estranys que 's troven entre les cordes vocals i l'epiglòtis, comprimint la corrent d'ayre que 's troba sota les cordes vocals tancades i espel·lint-lo després obrint les cordes momentaniament. Axis pitjam el cos estrany cap amunt y el fem sortir de la laringe. Del matex medi ens servim per deslliurar les cordes vocals de mucositats. El fonema explosiu que d'aquesta manera s'origina, se'n diu tossir.

Sobre un fonema fisiologicament paregut qu'els Alemanyans especialment produexen al comensar la pronunciació d'una vocal inicial en les llengües romàniques, també en la catalana, veyau O. Jespersen, *Lehrbuch der Phonetik*, Leipzig und Berlin 1904, § 76.

§ 15. Un cop sortida de la laringe, la corrent aèrea arriba a la gorja o faringe (6) (cast. *faringe*, fr. *pharynx*, *arrière-bouche*, it. *faringe*, al. *Rachen*, llat. *pharynx*), la part posterior de la cavitat bucal

que 's pot veure ab un mirall obrint la boca i pronunciant ben clar *a*.

§ 16. Desd' aquest punt se troben a la disposició de la corrent d' ayre dos camins per sortir defora. Pot passar o bé através de les fosses nasals (7) (cast. *fosas nasales*, fr. *fosses nasales*, it. *cavità nasale*, al. *Nasenhöhle*, llat. *cavum nasi*) solament o bé per la cavitat bucal (8) (cast. *cavidad bucal*, fr. *cavitè buccale*, it. *cavità della bocca*, al. *Mundhöhle*, llat. *cavitas buccalis*) també solament, o bé per tots dos a la vegada.

§ 17. Les dugues cavitats se troben separades per el paladar (9) (cast. *paladar*, fr. *palais*, it. *palato*, al. *Gaumen*, llat. *palatum*), la part posterior del qual, la vela del paladar o el paladar posterior (10) (cast. *velo del paladar*, fr. *le voile du palais*, *palais mou* ò *postérieur*, it. *velo pendulo*, *parti molli del palato*, al. *Gaumensegel*, *weicher Gaumen*, llat. *velum palati* ó *palatinum*), acaba a n-el gargamelló (11) (cast. *úvula* ò *campanilla*, fr. *lucette*, it. *ugola*, al. *Zäpfchen*, llat. *uvula*).

§ 18. Per sortir la corrent d' ayre existexen doncs les següents possibilitats:

1.) La corrent d' ayre passa no més per les fosses nasals. La vela del paladar penja relacsada y la boca se troba tancada. Axò té lloch quant respiram normalment ò bé quant pronunciam els fonemes [m] o [n].

2.) La corrent d'ayre passa solament per la cavitat bucal. La vela del paladar se troba allavors alsada y tanca el pas através de les fosses nasals. Això ocorre, quant pronunciam la major part dels fonemes, p. ex. [a, i, f, k].

3.) La corrent d'aire passa per la cavitat bucal y per les fosses nasals al metex temps. La vela del paladar penja relacsada com en el primer cas, però la boca se troba oberta, dexant axís el pas lliure a la corrent d'ayre. Això passa quant el francès articula una vocal nasal, p. ex. [ã, ĕ] en les paraules *ange* [ãž], *bien* [byĕ] etc.

En catalá no s'hi troben aquestes vocals nasals.

Nota. Entre les posicions de la vela palatina descrites en els nombres 2) y 3) existexen també en váries llengües romániques posicions intermediàries. La corrent pot emprar, com en 2) el pas de la boca, sortint no obstant a causa d'un alsament incomplet de la vela palatina, quant menys en petita part, per les fosses nasals. Això té lloch, quant *parlam de cap de nas*, això es quant fem sortir una mica d'ayre p'el nas, en pronunciar vocals bucals ò orals. Aquest grau lleuger de nasalisació existex també en catalá, p. ex. en la articulació de [ə] final en certes comarques (Cap. III, n° 64).

§ 19. En passar la corrent d'ayre la cavitat bucal, se troba amb els següents orgues, les funcions dels quals son d'importància extraordinària per la parla.

El paladar (9).

S'esten desde 'l gargamelló (11) fins als incisius superiors. Hi distingim les següents parts

a) el **gargamelló** (11),

b) la **vela** (10),

c) el **paladar dur** (12) (cast. *paladar duro*, fr. *palais moyen, dur*, it. *parti ossute del palato*, al. *mittlerer Gaumen, harter Gaumen*, llat. *cacumen*).

d) els **alveols** (13) (cast. *alveolos*, fr. *palais antérieur, le devant du palais*, it. *palato anteriore*, llat. *alveoli*). Aquesta es la part més anterior del paladar dur situada quasi verticalment.

La llengua (14) es l'orgue més important; de la seua movilitat facilment ens en donam conte, i per axò ha proporcionat el nom a la parla. Mitjansant un sistema muscular, extraordinariament complicat, la llengua pot adquirir les posicions més diferents y posarse en contacte am totes les demés parts de la cavitat bucal desde 'l gargamelló fins a les dents. Hi distingim

a) l' **arrel de la llengua** (15) (cast. *la base, la raiz de la lengua*, fr. *la base, la racine de la langue*, it. *radice della lingua*, al. *Zungenwurzel*, llat. *radix linguae*).

b) la **part superior de la llengua** (16) (cast. *el dorso de la lengua*, fr. *le dos, le milieu de la langue*, it. *il dorso della lingua*, al. *Zungenriicken*, llat. *dorsum linguae*).

c) la **punta de la llengua** (17) (cast. *la punta de la lengua*, fr. *la pointe de la langue*, it. *punta della lingua*, al. *Zungenspitze*, llat. *apex linguae*).

Les **dents** (incisius) (18).

Els **llavis** (19).

Capítol II.

Principis de destriament i de descripció dels sons catalans.

A. Consonants i vocals.

§ 20. Molts de gramàtics que no's preocupen gayre de la fonètica moderna ni de la fisiologia dels sons, dividexen els sons d'una llengua en consonants, axò es, sons que sols poden pronunciar-se am l' aussili d' un altre sò, y vocals, que per si metexos se poden pronunciar.

Aquesta definició tan antiga es fonamentalment falsa. ¿Aont hi ha res que m' aturi a mi ni a negú de pronunciar totes soles, sense aussili de cap altre sò les consonants [f, v, m, n, l, r, š, ž etc.]? Aquests gramàtics anomenen les vocals també *sonants* perque sonen per si metexos. ¿Que vol dir *sonar*? Si vol dir esser perceptible a l' orella, a-les-hores son també *sonants* les consonants [f, s, m etc.], les quals poden esser pronunciades ben totes soles i percebudes per sí metexes. I si *sonar* significa anar acompanyat del sò de la glòtis (veyau § 9), si significa la vibració de les cordes vocals, a-les-hores sonen les consonants sonores, com [m, n, l, ž etc.] tant bé com les vocals [a, i, u etc.].

No existex per lo metex tal diferència entre consonants i vocals. Abdues maneres de sons poden pronunciar-se per si metexes; el sò de la glòtis, la sonoritat que tenen les vocals, al menys les catalanes,¹⁾ es una senya que duen ensems moltes de consonants. (Que 's fassa *la prova del cant* per [a, e, o] etc. i per [ž, m, n, l]. El resultat es el metex.)

§ 21. La sola diferència fisiològica entre les vocals i les consonants es la següent: en la pronuncia de les vocals la cavitat bucal no oferex cap obstacle a la corrent d'ayre. Està uberta i, prenent diferents formes, com una cambra de ressonància, varia el tò que produexen les cordes vocals, el sò de la glòtis.

En la pronuncia de les consonants el pas a través de la cavitat bucal es

1.) o forsa estret. En aquest cas frega la corrent d'ayre de diferent manera a n-el punt aont té lloch l'estrenyedat. En resulten sorolls bucal de moltes de maneres, p. ex. [s, f, š, r, l]; el distintiu de tots ells consistex en que llur durada pot engrossirse tot lo que 's vulla; per axò s'anomenen **sons contínuus**. Els sons contínuus poden esser *sorts* com [s, f, š] etc. ó *sonors* com [z, v, ž] etc.

2.) o completament tancat. A n-aquest cas la corrent d'ayre queda un moment tallada per produir. en la desfeta de la tancadura, una petita

¹⁾ En altres idiomes hi ha també vocals sense 'l sò de la glòtis (vocals sordes).

explosió. El fonema que 'n resulta s'anomena **sò explosiu**.

Exemples: [p, t, k]. També 'ls sons explosius poden ésser sorts, com [p, t, k] ó sonors, com [b, d, g].

Nota 1^a. Per comprendre exactament la diferència entre 'ls sons *continuus* i els *explosius*, que 's pronuncien aqueys boldrons de fonemes:

1. [asa, afa, aša, ara, ala]

2. [apa, ata, aka].

A la sèrie 1) pot un, mentres li duri l'alé, allargar tot quant vulla la duració de la consonant: [asssss...a, afffff...a, aššššš...a, arrrrrr...a, alllll...a]. A la sèrie 2) es impossible tal allargament.

Nota 2^a. Aduc en la restreta durada dels sons explosius es possible un allargament. Succeex axò tot allargantse una mica la tancadura que preceex a l'explosió; l'espai de temps entre la formació de la tancadura y la seva desfeta resulta amb axò més gros que lo acostumat. Tals sons explosius estesos, allargats, els-e diu l'italiá en les paraules *fatto*, *appo*, *sacco*, etc.; l'alemany, el francès i el castellá lliteraris no posseexen cap sò explosiu allargat, però sí el catalá, v. gr. a n-els mots *setze* [sɛddzə], *jutge* [ǵuǵǵə], *poble* [pɔbble].

§ 22. Si volem per lo metex definir breument la diferència entre vocals i consonants, porem dir:

Les vocals son fonemes, que llur sò de la glotis, per les diferents posicions de la cavitat uberta i funcionant com a caixa de ressonáncia, adquirex diferents gradacions de timbre, i amb aquestes no 's troba cap soroll bucal.

Les consonants son sorolls bucals, ó contínuus ó explosius, que 's poden formar tant bé amb el sò de la glòtis com sense.

B. Destriament de les consonants.

§ 23. Si volem conèixer i definir exactament una consonant, necessitam donarli una denominació, en la qual vaja inclosa una resposta precisa a les questions següents:

- 1) ¿Es sonora o sorda?
- 2) ¿Com es articulada? (*Manera d'articulació.*)
- 3) ¿Aont es articulada? (*Lloc d'articulació.*)

Una descripció que passi per alt qualsevol d'aquests punts, es incompleta, insuficient, sense valor.

Sobre la diferència entre consonants sonores i sordes veyau § 11, 12.

Manera d'articulació.

§ 24. Com ja vérem dins el § 21 pot una consonant esser o contínua ó esplosiva.

De consonants contínues n'hi ha diferents categories.

1) Formam una estrenyedat dins la cavitat bucal, a través de la qual fem passar la corrent d'ayre; i se forma un soroll senzill fricatiu, qu' anomenam **sò fricatiu** (en francès *consonne fricative*, en al. *Reibelaut*). Exemples [f, s, z, š, ž].

2) Formam una estrenyedat de tal manera que la punta de la llengua s'apoya ó a les dents ó a un punt del paladar anterior, am lo qual la corrent d'ayre se veu forsada a passar fregant per les vores de la llengua; i resulta axí una manera

especial de sons fricatus qui s'anomenen **sons laterals** (en francès *latérales*, llat. *marginales*). Exemples [l, ł, l'].

3) Formam un'estrenyedat també per via d'un orgue tan fàcilment movible com el gargamelló ó la punta de la llengua. En aquest cas la corrent d'ayre imprimex a l'orgue un tremolor, una vibració; i en resulta un **sò vibrant** (en al. *Zitterlaut*). Exemples [r, r̄].

4) Un'altra casta de consonants contínues hi ha, que tenen am les consonants esplosives la propietat comuna de que per llur producció es necessari el tancament complet de la cavitat bucal, i que ensems se diferencien per llur nasalitat dels sons fricatus, vibrants i laterals (integrament orals, veyau § 18, 2). Son axò les **consonants nasals**. La cavitat bucal es completament tancada, la vela del paladar está baxada, i l'ayre entre la vibració de les cordes vocals surt p'el nas. Exemples [m, n, n', ŋ].

5) Un aplec de consonant esplosiva i fricativa i per lo metex un fonema combinat son les **consonants africades** (llat. *affricatae*). Se componen d'una esplosió, am la qual no acaba 'l fonema, com en [p, t, k], sino que seguex a n-el metex lloc el corresponent sò fricatiu. Exemples [č, ģ].

§ 25. Resultat: segons la manera d'articulació distingim les següents categories capitals de consonants:

consonants	<i>explosives</i>	
„	fricatives	} <i>continues</i>
„	laterals	
„	vibrants	
„	nasals	
„	<i>africades.</i>	

Lloc d'articulació.

§ 26. L'explosió, la fricció, la vibració, la tancadura provenen, segons varem veure, de que dins la cavitat bucal se forma un obstacle. Aquest obstacle se fa sempre a un punt precisament determinable de la cavitat bucal.

Si se forma

1) entre 'l llabi superior i l'inferior, resulta una **consonant billabial**. Ex.: [p].

2) entre les dents de demunt i el llabi inferior, resulta una **consonant llabidental**. Ex.: [f].

3) entre la punta de la llengua i les dents, resulta una **consonant linguidental**. Ex.: [s].

4) entre la punta de la llengua i els alveols, resulta una **consonant linguoalveolar**. Ex.: [r].

5) entre la part anterior de la llengua i la part anterior del paladar, resulta una **consonant prepalatal**. Ex.: [š].

6) entre la part superior (plá) de la llengua i el paladar dur, resulta una **consonant medio-palatal**. Ex.: [y, k].

7) entre l'arrel de la llengua i la vela del paladar, resulta una **consonant velar**. Ex.: [k, g].

8) tant bé entre 'ls dos llabis com entre l'arrel de la llengua i la vela del paladar, resulta una **consonant bilabiovelar**. Ex.: [w].

C. Destriament de les vocals.

§ 27. La característica de les vocals es la formació d'una caixa de ressonància dins la boca. Per llur divisió es decisiva la forma d'aquesta caixa de ressonància. Ella dependex de la posició de la vela del paladar, dels llabis, de la llengua i de les dues mandíbules.

§ 28. Que la posició de la vela del paladar determina la distinció entre vocals nasals i orals, ja hu hem vist (§ 18). En catalá se tracta només de **vocals orals**.

§ 29. Si tiram una mica els llabis endavant, de manera que sols hi quedi una petita obertura rodona, obtenim **vocals arrodonides**. Si, per altre part, la configuració de l'obertura de la boca no 's tramuda, obtenim **vocals no arrodonides**. Que 's pronuncii i se compari [u, o, ɔ] (arrodonides) am [i, e, ɛ] (no arrodonides), tot mirantse dins un mirall.

§ 30. La llengua influex en la configuració de la caixa de ressonància, acostantse ja la part de davant, ja la part de darrera, ja cap de les dues, a n-el paladar.

a) si s'alsa la llengua de devant, obtenim les **vocals anteriors** (en fr. *voyelles d'avant* ó *palatales*; en al. *Vorderzungenvokale*). Ex.: [e, i].

b) si s'alsa la llengua de derrera, obtenim les **vocals posteriors** (en fr. *voyelles d'arrière* ó *vélaires*; en al. *Hinterzungenvokale*). Ex.: [u, o].

Qualsevol se 'n pot convèncer am l'ajuda d'un mirall.

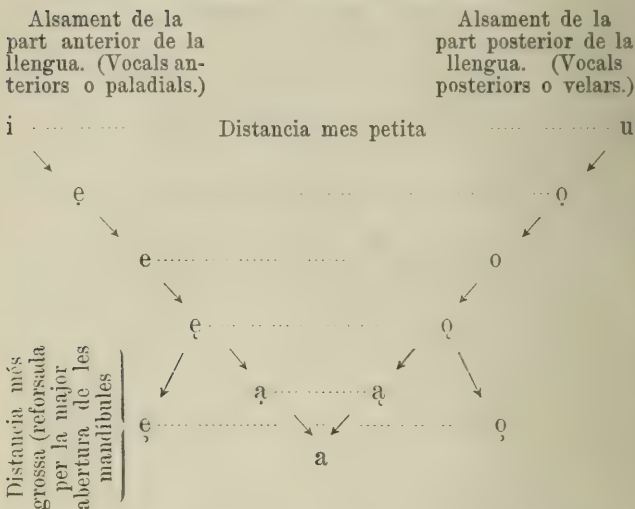
§ 31. Ademés del punt de la part superior de la llengua que s'acosta a n-el paladar, mentre se produex una vocal, es important també la mida d'aquest acostament, axò es, la distancia entre la part superior de la llengua i el paladar. D'aquexes distàncies, que dependexen també d'una major o menor abertura de les mandíbules, n'hi pot haver un nombre illimitat. En la llengua catalana però, n'hi ha sols un nombre limitat.

Quant més s'alsa la llengua de devant ó de derrera, més **tancada** es la vocal produïda; quant més poc s'alsa la llengua, més **uberta** es la vocal formada.

Per conèixer l'amplària de l'abertura, que 's posi 'l dit demunt la llengua y que 's pronuncii unes despres de les altres [i, e, e, e, e] i [u, o, o, o, o].

§ 32. Ordenant ara amb un *schema* les vocals catalanes tant segons el grau de llur *abertura* ó *tancament*, com també segons llur caràcter com a *vocals anteriors* i *vocals posteriors*, i com *arrodonides* i *no arrodonides*, resulta la següent figura.

Schema I (*Vocals tivantés*).

La distància entre'l punt alsat de la llengua i el paladar se fa sempre més grossa segons la direcció de la fletxa. Si en la pronunciació d'aquexa sèrie de vocals un apoya suaument un llapis llarc demunt el plà de la llengua i l'assegura am dos dits de la man dreta devant els llabis, qualsevol se pot convèncer facilment de la variació de tal distància.

D'aquexes vocals son arrodonides: [u, ɔ, o, ɔ, ɔ]

no arrodonides: [i, e, e, e, e, ə, a, a, a].

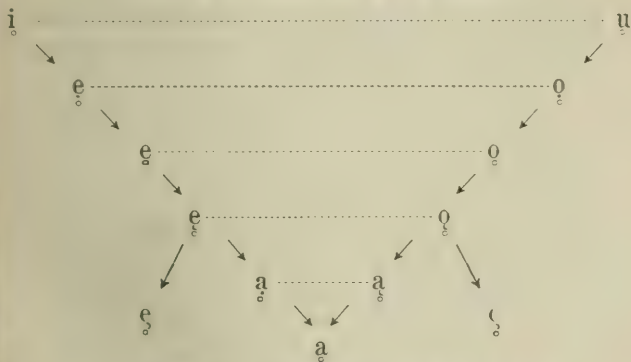
§ 33. Totes aquestes vocals son produïdes amb una estensió notable dels respectius muscles dels òrgans vocals. Les anomenam per axò **vocals tivantés** (fr. *voyelles tendues*). Com a tals son idèntiques a les vocals del francès, italià i castellà, que son igualment tivantés.

§ 34. El català posseex, però, además d'aquexes vocals tivantes una segona sèrie de vocals, que son produides amb els muscles més o menys relacsats i se pronuncien en les silabes no accentades. Anomenam aquexa segona categoria **vocals relacsades** (fr. *voyelles relâchées*) i les representam posant un devall els signes de les vocals tivantes.

§ 35. Teorèticament se pot imaginar la següent sèrie de vocals relacsades, que 'l lector pot produir pronunciant les corresponents vocals tivantes breument i amb una estensió dels muscles mes petita.

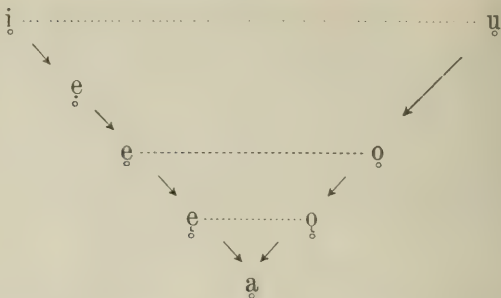
Schema II (*Vocals relacsades*).

(L'ordre es el metex que en lo Schema I.)

D'aquexes son arrodonides: [u, o, o, o, o].

§ 36. Dins els dialectes catalans n'hem trobades de vocals relacsades fins ara les següents:

Dins la ressenya sistemática no més donarem exemples d'aquestes. Es molt verosimil que dins les variedats de la llengua catalana, fins avuy no escorcollades encara, existesquin també les altres vocals relacsades.

Pertany a la categoria de les vocals relacsades una vocal, que dins el catalá pren en tot concepte una situació aïllada, que no demostra ni alsament de la llengua adevant ni aderrera, la vocal [ə]. Veyau § 47, nº 64.

§ 37. Si volem determinar am quines vocals de les qu'acabam d'ordenar sistemáticamente, son idèntiques les vocals de qualque paraula catalana segons la pronuncia de qualque comarca o de qualque individu, es incondicionalment necessari, no sols sapiguer exactament quina significansa tenen els signes vocals fonètics, emprats més amunt, sino també conèxer en la paraula que s'ha d'escriure fonèticament, el grau de tancament ó d'abertura de la vocal i sentir tot d'una si tal vocal es tivanta

o relacsada, si es arrodonida ó no arrodonida. Per axò cal una bona orella musical i un cert exercici, que qualsevol, encara que no siga filòlec, pot molt bé apropiarse per via de la següent ressenya i una exacta observació de les seves particularitats.

Capitol III.

Descripció sistemàtica dels sons de la llengua catalana.

Els lectors catalans d'aquex Manual, particularment aquells que pronuncien el catalá segons la pronúncia de les comarques valenciana, pirenenca, rossellonesa, de les Balears o d'Alguer, els-e fatx avinent que 'ls exemples que jo cit am transcripció fonètica, sempre que no 's fa notar espressament lo contrari, pertenenen a la pronúncia que brolla de la boca d'un catalá barceloní ilustrat. El qui posseex aqueixa pronúncia metexa, per estar segur, en la següent descripció sistemàtica, a n-e quin sò o matis de sò me referesc, lo més avengut es que lo primer pronunciy fort, en veu alta, l'exemple de que 's tracti, per entendre am tota exactitut demunt el fonament de la seua pròpia pronúncia les meues esplicacions teorètiques. Un mallorquí, un valenciá, un rossellonès al contrari, si procedia axi, respecte de molts de sons o d'exemples, cauria en error per motiu de la seua pronúncia de tals exemples,

que 's decanta de la barcelonina. Per aquests tals el camí pràctic es el contrari: els-e cal, prezdint de la pronúncia local llur, primerament pronunciar exacte el sò corresponent segons la descripció que jo don fonamentada demunt la fisiologia dels orgues vocals, per comprendre dit sò fonèticament.

A. Consonants.

§ 38. I. Consonants billabials.

1. La consonant billabial explosiva sorda.

Fon.: [p]. Ort.: *p*, *b*.

Ex.: *pago* [paɡu], *palma* [pałma], *palla* [pa'lə]. *pais* [païs], *pagés* [pažes], *paret* [paɾet], *pex* [peš], *pudent* [puđen], *poal* [pwał]. *mapa* [maɸə], *plou* [pləu], *primer* [pɾime], *Josep* [žuzep], *filosof* [filəzɸ], *adop* [ədɸɸ], *corb* [kɸɸ], *corbs* [kɸɸs], *aixamplar* [əšəmpłə].

Hi ha qu' observar que la *p* final en l' ortografia ordinaria representa el sò [b], si la paraula següent commensa amb un sò sonor, v. *cap bou* [kab bu]. *cap gat* [kab gat], pero *cap sac* [kap sak]. D' altra banda, el sò [p] en la grafia ordinaria s' escriu devegades am *b*, p. ex. a n-els mots *absolt* [əpsɸł], *abstenir* [əpstəni], *abstracte* [əpstɾaktə], *observar* [upsərba], *observació* [upsərbəsyɸ], *obscur* [upskur].

Faltes dels estrangers: En les altres llengües romàniques literaries [p] se pronuncia exactament com en catalá. Ben diferent de [p] es el sò alemany [p], en l' articulació del qual seguex a la desclosa

de l'oclusió (esplosió) una forta aspiració [p^h], la qual no ocorre en catalá i s'ha d'evitar absolutament. Lo metex succeex amb els sons [t] i [k], que l'alemany aspira igualment. La diferència entre la pronúncia románica de [pa, ta, ka] i l'alemanya se funda en que en la románica en la desclosa de l'oclusió les cordes vocals tot d'una se clouen i comensen a vibrar per produir la vocal que seguex, mentres que en la pronúncia alemanya entre una i altra funció (producció de la consonant i de la vocal) se passa una mica de temps, durant el qual la corrent d'ayre frega les cordes vocals que s'acosten a poc poc i se produex un sò aspirat. Per evitar axò, que s'avesi l'alemany sovint a la pronunciació aviada de [papapapa ...], [totototo ...], [kekekeke ...].

Tr.: B, A, G, Ph.: [p].

2. La consonant billabial explosiva sonora.

Fon.: [b]. Ort.: *b, v*.

Ex.: *babau* [bəbaʊ], *babieca* [bəbyɛkə], *bacallá* [bəkəl'a], *bala* [baɫə], *bescuyt* [bɛskuɪt], *bestia* [bɛstyə], *biaix* [biɔʃ], *blanch* [blaɲ], *boca* [bɔkə], *bomba* [bɔmbə], *bras* [bras], *bresca* [brɛskə], *brunsir* [brunzi], *bunyol* [bun'ɔɫ], *bou* [boʊ], *advent* [ədbɛn], *considerable* [kɔnsidərablə], *diable* [dyablə], *afable* [əfablə], *dexeble* [dəʃɛblə], *fibla* [fiblə], *noble* [nɔbblə], *doble* [dɔbblə], *poble* [pɔbblə].

El sò [b] no s'ha de prendre p'el sò fricatiu [β] (n° 3), i en catalá sols existex en els casos següents:

1) A principi de paraula

a) si la paraula comença una frase o vé després d'una pausa del parlar, p. e. *bestia* [bɛstyə], *bresca* [brɛskə], pero *una bestia* [unə bɛstyə], *la bresca* [lə brɛskə].

b) si la paraula que li va davant acaba en *m* o *b*, p. e. *un bescuyt* [um bɛskuit], *cap bestia* [kab bɛstyə], etc.; pero *tres besties* [trɛz bɛstyəs], *el bras* [ɛl bras] etc. derrera altres consonants.

2) A l'interior d'una paraula després de [m] i sovint després de [s], p. e. *bomba* [bɔmbə], *bisbe* [bizbə] (i [bizbə]).

El sò [b] existex a l'interior d'una paraula també davant [l], però llavò se pronuncia axamplat, axò es, s'allarga una mica més l'oclusió que precedex a l'explosió. Un tal axamplament el representam fonèticament posant dues vegades la lletra: *noble* [nɔbblə] etc. Devora aqueixa pronúncia axamplada de la [b] davant [l] n'hi ha un'altra sense sò de la glòtis, molt estesa en catalá: *poble* [pɔplə], *dexeble* [doʃɛplə] etc.

Faltes dels estrangers: [b] es idèntic am la [b] francesa i la [b] italiana, lo metex que la [g] i la [d] catalanes am les corresponents francesa i italiana. Els pertanyents a abdues nacions no comet cap falta en la producció d'aquests tres sons. Al contrari els representants de certs dominis dialectals alemanys sols després d'un exercici molt llarc arriben a porer articular amb el sò de la

glòtis [b], [d], [g]. Es que pronuncien casi [p], [t], [k] en lloc d'aquelles altres sons. Per evitarho ha mester l'alemany aprendre abans els aplecs de sons [mb], [nd], [ŋg] tal volta en [mba], [nda], [ŋga], aont procuri decantar el sò preliminar de [m, n, ŋ] a poc poc sens alterar la sonoritat de [b, d, g].

Tr.: B., A., G., Ph.: [b].

3. La consonant billabial fricativa sonora.

Fon.: [b̥]. Ort.: *b, v*.

Ex.: *un abre* [un abɾə], *cabra* [kabɾə], *abadia* [əbədɪə], *abaixar* [əbəʃa], *avens* [əbɛns], *abatre* [əbatɾə], *abocar* [əbuka], *una vegada* [unə bəɡadə], *portaba* [pɔɾtabə], *la vaca* [la baka], *gabaig* [gəbajç], *una bresca* [unə bɾɛskə] (pero *un bresol* [un bɾɛsɔl]), *caball* [kəbal], *cabell* [kəbɛl], *pebre* [pɛbrə], *malba* [maɫbə], *una bona nova* [unə bɔnə nɔvə], *no vuy beure* [nɔ buj bɛurə].

Aquest sò no s'ha de prendre ni per [b] (nº 2), qu' es un sò explosiu ni per [v] (nº 7), qu' es llabidental. De manera qu' un catalá metex, que resulta desorientat per l' estat de confusió de les ortografies ordinaries, cal que 's prevenga per no fer confusions en haver d' escriure fonèticament la seua llengua.¹⁾ Per distingir la manera d' articulació de [b] i [b̥],

¹⁾ Veyau per ex. P. Fabra, *Contribucio*, p. 19, aont diu: „b: es la b de *cambi* e la de *rebi*.“ Axò no es exacte. En Fabra i amb ell tot catalá pronuncia [kambi] amb [b], pero [ɾɛbi] amb [b̥].

compari 'l catalá del continent am molta de cura *bala* [b̥aɫə], *bestia* [b̥ɛstyə], *boca* [b̥økə] (tot axò pronunciantho a principi de frase) amb *una bala* [unə b̥aɫə], *una bestia* [unə b̥ɛstyə], *la boca* [lə b̥økə] (pronunciantho sense pausa entre l' article i el sustantiu).

P' el mallorquí qu' encara té la llabidental [v] (veyau nº 7) es més gros el perill de confusió.

Faltes dels estrangers: Ni 'l francès ni l' italiá posseexen [b̥] en llur llengua, tan poc com l' alemany del Nort. Ells sustitueixen per axò sovint malament, sense notarho la [b̥] per la [v]. Els-e cal observar que [b̥] es billabial. L' alemany del Sur no hi troba cap dificultat en la [b̥], puys la seua llengua posseex tal sò; comparau [b̥] dins l' alemany del Sur *aber* [a'b̥ər], *lieber* [li'b̥ər], *Wein* [b̥ain], *Wasser* [b̥asər], però dins l' alemany del Nort [aba̯, liba̯, vain, vasa̯].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [v].

4. La consonant billabial nasal sorda.

Fon.: [m̥]. Ort.: *m*.

Segons diu la precedent definició fisiològica, se fa l' oclusió de la boca en la producció d' aquest sò amb els dos llabis (billabial); la corrent d' ayre es conduida p' el nas (nasal), sense vibració de les cordes vocals (sorda). Si executam aquesta articulació, no conseguim cap fonema acústic. Allá ont surt [m̥] en sa forma pura, com dins la paraula

andalussa *mihmo* [mimmo] (en lloc del castellà *mismo*), se fa una pausa ben curta en la secüència dels fonemes. Aquesta [m̥] pura, que durant tota la seva durada es sorda, no existex dins dialectes catalans, en quant fins avuy los conexem. Al contrari, posseex el catalá dues gradacions diferents entre [m̥] i la sonora [m] (veyau n° 5) que per mes simplificació les representam totes dues per [m̥].

1) Si la billabial nasal [m] a l'interior de paraula segueix un fonema sort, la seva primera mitat es sorda i la segona mitat es sonora; comensa llavò la articulació billabial nasal una mica primer que 'l tò sonor.

Ex.: *entusiasme* [əntuziasm̥ə], *catalanisme* [kətələnism̥ə], *caciquisme* [kəsikism̥ə], *separatisme* [səpərətism̥ə], *reumatisme* [rəumətism̥ə]. (Aquestes paraules se pronuncien també [əntuzyazmə, kətələnizmə, kəsikizmə, səpərətizmə, rəumətizmə]. Comparau en francès (parisenc) [-sm̥] en *prisme* [pʁism̥], *rumatisme* [rümätism̥], *enthousiasme* [ãtuzyasm̥], que 's pronuncien en la parla provincial amb [-zmə]: [pʁizmə, rümätizmə, ãtuzyazmə]).

2) Al revés, si [m] va davant un fonema sort, desapareix ja durant l'articulació de [m] el tò sonor. La [m] es en tal cas sonora sols durant la seva primera mitat.

Ex.: *ample* [am̥plə], *comte* [kəm̥tə], *comtat* [kum̥tat], *consumpció* [kum̥sum̥syə], *redemptor* [rəðm̥tə], *amfiteatre* [əm̥fitəatr̥ə], *trionfar* [triom̥fa],

confes [kʊmfɛs], *compres* [kʊmpɾɛs], *circumferencia* [sirkʊmfərənsyə], *circumstancies* [sirkʊmstansyəs], *bescomptar* [bɛskʊmta].

En la nostra transcripció significa doncs el signe [m̥] una [m] que ó a n-el principi ó a la fi de la seva durada es sorda. Qualsevol fent les dues proves que p' el sò de la glòtis indicam (§ 12) se pot convèncer del caracter d' aquestes dues formes de [m̥].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [m̥].

5. La consonant billabial nasal sonora.

Fon.: [m]. Ort.: *m*, *n*.

Ex.: *maduxa* [mædušə], *maig* [maç], *major* [mæʒə]. *magestat* [mæžəstat], *menjar* [mənʒa], *mineral* [mɪnəraɫ], *mocador* [mʊkəðə], *montanya* [mʊntan'ə], *municipi* [munɪsɪpɪ], *mustela* [mʊstɛlə], *cami* [kəmi]. *camisa* [kəmisə], *demanar* [dəməna], *ram* [ram]. *rahim* [rəim], *portem* [pʊɾtɛm] (pero *nosaltres* [pʊɾtɛm] *tres* [nuzəɫtrɛs] *portem* [pʊɾtɛm] *tres* [mʊkəðəs]).

En l' ortografia ordinària de vegades la [m] es representada per *n*: v. gr. *convenir* [kʊnbəni], *conversa* [kʊnbɛɾsə], *enveja* [əmbɛʒə], *en* [v] *varies ocasions* [əm [b]ariəs ʊkəzyɔs], *un* [b] *bon* [v] *vi* [um [b]om [b]i].

[m] existex també com a sò axamplat, amb una durada més grossa; per ex. *commoure* [kʊmmʊiə], *immens* [ɪmmɛns], *immortal* [immʊɾtaɫ].

Tr.: B., A., G., Ph.: [m].

§ 39. *II. Consonants llabidentals.*

6. La consonant llabidental fricativa sorda.

Fon.: [f]. Ort.: *f*.

Ex.: *foch* [fɔk], *flux* [fluš], *fiŋgit* [fiŋžit], *fexuc* [fəšuk], *falta* [fałtə], *fumar* [fuma], *Serafi* [sərəfi], *baf* [baf], *axafar* [əšəfa], *confes* [kumfəs].

Tr.: B., A., G., Ph.: [f].

7. La consonant llabidental fricativa sonora.

Fon.: [v]. Ort.: *v*, *b*.

Ex.: mallorqui *verge* [vəržə], *venir* [vəni], *vaig* [vač], *anava* [ənavə], *veurə* [vóurə].

Aquest sò es idèntic am la *v* del francès *vin*, italià *vino*, la *w* nort-alemanya de *Wasser*, pero es diferent de la *v* castellana de *vino* [bino] ó *el vino* [el bino], i de la *b* de *haba* [aba]. La [v] no existex dins el catalá literari de Barcelona ni dins els Pireneus. Aquest sò, en quant la poca conexensa actual dels dialectes catalans en permet una dilimitació, se troba sols a Mallorca,¹⁾ a n-el Vendrell²⁾ i una part del Camp de Tarragona.²⁾ ³⁾

Tr.: B., A., G., Ph.: [v].

¹⁾ Veyau els textos fonètics en „*Mundartliches aus Mallorca*“.

²⁾ Segons notes de Mossen Alcover de la seva excursió de 1902 (comunicació de Mn. Alcover).

³⁾ A Reus i Valls (comunicació de Mn. Alcover).

§ 40. **III. Consonants linguodentals.****8. La consonant linguodental explosiva sorda.****Fon.:** [t]. **Ort.:** *t, d.*

Ex.: *talent* [tələ̃n], *tela* [tɛlə̃ə], *tia* [tiə̃], *tò* [tɔ̃], *truyta* [trũitə̃], *fet* [fɛ̃t], *colltort* [kɔ̃l'tort], *cohet* [kũə̃t], *clot* [kɔ̃t], *de bat a bat* [də̃ bət ə̃ bət], *anecdota* [ənɛ̃gdutə̃], *adquirir* [ət̃kiri].

Faltes dels estrangers: veyau § 38, 1.

Tr.: B., A., G., Ph.: [t].

9. La consonant linguodental explosiva sonora.**Fon.:** [d]. **Ort.:** *d, t.*

Ex.: *dama* [damə̃], *dansa* [dɑ̃sə̃], *dany* [dan'], *delme* [dɛ̃lmə̃], *diumenge* [dĩumɛ̃nʒə̃], *dona* [dɔ̃nə̃], *dolor* [dũlə̃], *banda* [bandə̃], *pondre* [pɔ̃drə̃], *gendre* [gɛ̃drə̃], *vendre* [bɛ̃drə̃], *Andreu* [ə̃ndrɛ̃u], *Andorra* [ə̃ndɔ̃rrə̃], *Andalus* [ə̃ndə̃lus], *cedre* [sɛ̃drə̃], *admirar* [əd̃mira], *advent* [ə̃dbɛ̃n].

[d] se troba sols a principi de frase i darrera un' altra consonant; veyau [dɔ̃nə̃], però [une dɔ̃nə̃] i els exemples citats dins el n° 12.

Tr.: B., A., G., Ph.: [d].

10. La consonant linguodental fricativa sorda.**Fon.:** [s]. **Ort.:** *s, ss, ç, c, z.*

Ex.: *sant* [san], *grossa* [grɔ̃sə̃], *cel* [sɛ̃l], *gracies* [grasyəs], *plaçà* [pl̃asə̃], *força* [fɔ̃rsə̃], *braç* [bras], *llaç* [l̃as], *arros* [ə̃rɔ̃s], *cent* [sɛ̃n], *citra* [sit̃rə̃], *corchs*

[kɔɾks], *cabussar* [kəbɯsa], *assignar* [esikɲa], *zoologia* [sɯɫɫɯziə], *zona* [sɔnə], *calsa* [kəɫsə], *balsem* [bəɫsəm].

La [s] catalana no es del tot idèntica am la francesa, italiana i alemanya. La llengua adevant forma, es ver, com dins aquestes altres llengües una canal, pero no obstant la fricció no 's fa sols entre la llengua i les dents, sino també entre la llengua i els alveols.

L'estranger ha d'observar, que la [s] catalana torna [z] tan promte com se troba, en l'interior de paraula o de frase, devant una consonant sonora: p. ex. *esdevenir* [əzdəbəni], *esmorsar* [əzmɔrza], *les bales de plom* [ləz bəɫəz də plɔm].

Tr.: B.: [s], A.: [s, ç], G., Ph.: [s].

11. La consonant linguodental fricativa sonora (I).

Fon.: [z]. Ort.: s, z.

Ex.: *explosió* [əkspɫɔzyɔ], *adhesió* [ədəzyɔ], *camisa* [kəmisə], *calze* [kəɫzə], *besar* [bəza], *casa* [kəzə], *casar* [kəzə], *endinsar* [əndɪnza], *alsina* [əlzinə].

Sobre la manera de pronunciarla veyau n° 10.

Tr.: B.: [z], A.: [s, z], G., Ph.: [z].

12. La consonant linguodental fricativa sonora (II).

Fon.: [ð]. Ort.: d.

Ex.: *abadia* [əbədɪə], *adobar* [ədɔba], *badallar* [bədəl'a], *cadena* [kədənə], *freda* [frədə], *pujada* [pužadə], *vegada* [bəgadə].

La fricció té lloc entre la punta de la llengua i la cara de darrera dels incisius.¹⁾

Tr.: B.: [ó], A.: [đ], G.: [z], Ph.: [ð].

13. La consonant linguodental lateral sorda.

Fon.: [l̥]. Ort.: *l*.

Ex.: *pla* [p̥la], *ploure* [p̥l̥ourə], *pluja* [p̥lužə], *fluix* [fl̥uʃ].

El sò [l̥] es en sa primera part sort si seguex immediatament un sò sort. A [p̥la] etc. comensa la vibració de les cordes vocals sols durant l'articulació de la [l̥]. Devora la pronuncia de [l̥] hi ha en tal cas també [ɬ] (veyau n° 37).

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [l̥].

14. La consonant linguodental lateral sonora.

Fon.: [l]. Ort.: *l*.

Ex.: *les besties* [ləz bɛstyəs], *a la nit* [ə lə nit], *alegrar* [ələgra].

L'opinió de qu' aquest so segons la pronuncia del continent catalá existex en forma axemplada en les paraules *col·legi*, *expel·lir* es un' errada en que incorrem si, en lloc d' atendre a n-el sò, nomès mos miram la lletra. Se pronuncia [kulɛʒi] i [əkspəli] a Barcelona.

Tr.: B., A., G., Ph.: [l].

¹⁾ En P. Fabra sembla no distingir la [đ] de la [d], v. op cit. 19: „*d*: es la *d* de *renda* ò la de *freda*“.

15. La consonant linguodental nasal sorda.**Fon.:** [ŋ]. **Ort.:** n.

Ex.: *balansar* [bələŋsə], *carnsalada* [kəŋsələdə], *cens* [sɛŋs], *corns* [kɔrŋs], *planta* [pləntə], *planxa* [pləŋʃə], *plansó* [pləŋsɔ] (i [pləm̩sɔ]).

El sò [ŋ] es, en la seva derrera part, sort, si li seguex un fonema sort.

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ŋ].

16. La consonant linguodental nasal sonora.**Fon.:** [n]. **Ort.:** n.

Ex.: *angel* [anʒəŋ], *enllestir* [ənɫ'əsti], *convenir* [kumbəni], *gran* [gran], *nou* [nɔ], *niu* [ni], *noya* [nɔyə].

Tr.: B., A., G., Ph.: [n].

§ 41. *IV. Consonants linguoalveolars.***17. La consonant linguoalveolar fricativa sonora.****Fon.:** [r]. **Ort.:** r.

Ex.: *cera* [sɛrə], *cirera* [sɪrɛrə], *mare* [marə].

Aquest sò fricatiu es articulat en el metex lloc que 'l vibrant ordinari [r] (nº 19) i [r̄] (nº 20). Del vibrant articulat amb un sol moviment de la llengua, se 'n diferència en que la llengua anterior no's mou per amunt i per avall i per lo metex no vibra, sino que sense aprimarse s'arramba relativament a poc poc a les alveoles. I axi, com am tots els altres sons fricatus, se forma una estrenyedat.

Aquest sò, segons sembla, no 's troba a totes les regions.

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɹ].

18. La consonant linguoalveolar vibrant sorda.

Fon.: [ɾ̥]. Ort.: *r*.

Ex.: *art* [aɾ̥t], *corb* [kɔɾ̥p], *corch* [kɔɾ̥k], *mort* [mɔɾ̥t], *sort* [sɔɾ̥t], *aspre* [aspɾ̥ə].

Aquest sò davant i darrera un fonema sort es articulat exactament en els metexos casos i d'una manera anàloga que la [m̥]. Veyau n° 4.

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɾ̥].

19. La consonant linguoalveolar vibrant sonora.

Fon.: [ɾ]. Ort.: *r*.

Ex.: *ara* [aɾə], *assaborir* [əsəbɔɾi], *brusir* [bruɾi], *cedre* [sɛndrə], *cor* [kɔɾ], *jurar* [ɟuɾa].

Faltes dels estrangers: Aquest sò ofereix cap dificultat a n-els castellans, italians i francesos del sur. Al contrari p' els francesos del nord, especialment p' els parisencs es casi impossible de produir, per quant en llur idioma la *r* consistex en una vibració del gargamelló (*r* uvular). Molts d'alemanys troben la metexa dificultat. Sols un llare i enèrgic exercici, particularment l' articular depressa [dadada...] empenyent fort la corrent d'ayre cap adefora, pot dur a una pronunciació avenguda, justa. El sò se compòn de 1—3 vibracions. La llengua de davant fa volta cap amunt, i retirantse 'ls muscles

cap enrera, torna molt prima i movable, i axi pega ben rapidament a n-els alveols. Amb axò 's distingex [r] de [r̄] (veyau més amunt).

Tr.: B.: [r̄], A.: [r], G.: ?, Ph.: [r].

20. La consonant linguo-alveolar vibrant sonora prolongada.

Fon.: [r̄]. Ort.: r, rr.

Ex.: *arrancar* [əṙəŋka], *arrel* [əṙɛł], *arròs* [əṙɔs], *colrar* [kɔłṙa], *conreu* [kɔṙɛu], *terra* [tɛṙə].

Se diferencia de la [r] per un nombre més gran de vibracions y es identica ab la r castellana en *rey*, ab la rr italiana en *terra*, *azzurro*. La [r̄] se pronuncia 1° quan es inicial de paraula ò de silaba, 2° entre vocals. En aquest cas s' escriu rr en l' ortografia usual.

Tr.: B., A.: falta, G.: ?, Ph.: falta.

§ 42. V. Consonants prepalatals.

21. La consonant prepalatal affricada sorda.

Fon.: [č]. Ort.: tx, tg, tj, ig, g.

Ex.: *boig* [bɔč], *butxaca* [bučakə], *capritx* [kəpɾič], *cotxe* [kɔčɛ], *fuig* [fuč], *maig* [mač], *mitg* (*mitj*, *mig*, *mitx*) [mič], *veig* [beč].

Es identica ab la ch castellana en *muchacho* y ab la c italiana en *cento*.

Faltes dels estrangers: L' alemany no deu confondre aquest sò ab la seva t més sch (= [t] + [š] de la nostra transcripció fonètica). La [č] comensa

ab una oclusió prepalatal (no dental, com la [t]), y al obrirla aparex el sò fricatiu que s' articula en el matex lloch.

Tr.: B.: [tš], A.: [ć], G.: [te], Ph.: [tʃ].

22. La consonant prepalatal affricata sonora.

Fon.: [ǰ]. Ort.: *g, tg.*

Ex.: *germá* [ǰərma], *gerra* [ǰɛrə], *gesticulador* [ǰɛstikʌðə], *gipó* [ǰipə], *girar* [ǰira], *gitana* [ǰitanə], *mengés* [mɛŋɛs]. Prolongada: *adjunt* [əǰǰun], *coratje* [kʌrəǰǰə], *coratjos* [kʌrəǰǰos], *jutge* [ǰuǰǰə], *viatge* [byəǰǰə].

Aquest sò se distingex solsament per la sonoritat de la [ǰ]. Els francèsos y els italians y la major part dels alemanys el pronuncian sense dificultat. La seva forma prolongada es la més facil pera els habitants de l'Italia central y meridional (cf. ital. *peggio* [pɛǰǰo]). S' ha d' observar que la *ge*, i solsament al comensament de la frase y després d' una pausa sona com [ǰ]. Se diu [ǰərma], però [əɫ mɛɯ ʒərma]. [ǰ] entre vocals se cambia en [ž].

Faltes dels estrangers: Per els castellans la [ǰ] es molt dificil. Generalment la substituexen per la [č] ò la jota.

Tr.: B.: [dž], A.: [ǰ], G.: [dj], Ph.: [dʒ].

23. La consonant prepalatal fricativa sorda.

Fon.: [š]. Ort.: *x, ix.*

Ex.: *aixam* [əšam], *aixerit* [əšərit], *aiximplar* [əšimpɫa], *aixordar* [əšurda], *amoixar* [əmuša], *biaix*

[bjaš], *caixa* [kašə], *coixa* [košə], *feix* [feš], *gruixa* [grušə], *guix* [giš].

Tr.: B., A.: [š], G.: [e], Ph.: [f].

24. La consonant prepalatal fricativa sonora.

Fon.: [ž]. Ort.: *g, j*.

Ex.: *brugit* [bružit], *fageda* [fəžədə], *intelligencia* [iŋtəližənsyə], *llegenda* [l'əžəndə], *pujar* [puža], *sovintejen* [subiŋtežən].

Tr.: B., A.: [ž], G.: [j], Ph.: [z].

§ 43. VI. Consonants mediopalatals.

25. La consonant mediopalatal explosiva sorda.

Fon.: [k']. Ort.: *c, ch*.

Ex.: mallorquí *a ca vostra* [ə k'ə vɔstrə], *cambra* [k'ambɾə], *cansar* [k'ənsə], *cap* [k'ap], *crech* [krək'], *sac* [sak'].

Aquest sò existex no més a Mallorca, ahont, en esser final, pren el caràcter d'una *affricata*, axò es l'explosió está acompanyada del sò fricatiu mediopalatal sort, el qual si bé es cert que dura poc, pot percebre-se ben distintament.

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [c].

26. La consonant mediopalatal explosiva sonora.

Fon.: [g']. Ort.: *g, gu*.

Ex. mallorquí: *agués* [əg'əs], *digué* [dig'ə], *empagueidora* [əmpəg'əidɔrə], *gana* [g'anə], *pegar* [pəg'a], *vengué* [vəŋg'ə].

La manera y 'l lloch d' articular aquest sò esclusivament mallorquí son els mateixos que per la [k'], de la qual la [g'] se diferencia solsament per la sonoritat.

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [j].

27. La consonant mediopalatal fricativa sorda.

Fon.: [χ].

Ex.: veyau n° 25.

Hem observat fins ara aquest sò únicament com a segon component en la [k'] final mallorquina.

Tr.: B.: [χ], A.: falta, G.: [ç], Ph.: [ç].

28. La consonant mediopalatal fricativa sonora.

Fon.: [y]. Ort.: *y*.

Ex.: *feya* [feyə], *yo* [yɔ], *yodo* [yɔðu].

En un gran nombre de dialectes del Ampurdá y d'algunes valls dels Pirineus axis com de Mallorca aquest sò s'articula en lloch de la [l'] bax especials condicions. Se diu per ex. [əguyə] (*agulla*) a Olot, Camprodón, Ribas, Ripoll, Pobla de Lillet, Berga, Manresa.

Tr.: B.: [y], A.: [j], G.: [y], Ph.: [j].

29. La consonant mediopalatal lateral sorda.

Fon.: [l̥]. Ort.: *ll*.

Ex.: *cavalls* [kəbal̥'s], *miralls* [miral̥'s], *ulls* [ul̥'s].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ʎ].

30. La consonant mediopalatal lateral sonora.

Fon.: [l']. Ort.: *ll*.

Ex.: *all* [a'l], *anyell* [ən'el'], *avallar* [əbəl'a], *enllaçar* [ən'l'esa], *enllestir* [ən'l'əsti], *llaç* [l'as], *lliure* [l'iurə], *llop* [l'op], *llum* [l'um], *senzill* [sənzil'], *ull* [ul'].

Els francesos del sur, els italians y els castellans posseexen la matexa [l'].

Faltes dels estrangers: Els francesos del Nort han d'evitar el pronunciar [y] com en *briller* [briye], *bataille* [batay].¹⁾ Els alemanys generalment cometen la falta de sustituir la [l'], que no posseexen, per la combinació de [l] (dental) + [y]. Per aquests darrers es extraordinariament difícil de pronunciar una [l'] inicial.

Tr.: B.: [ly], A.: [l̃], G.: [l̥], Ph.: [ɬ].

31. La consonant mediopalatal nasal sorda.

Fon.: [ŋ']. Ort.: *ny*.

Ex.: *anys* [aŋ's], *banys* [baŋ's], *punys* [puŋ's].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [j̥].

32. La consonant mediopalatal nasal sonora.

Fon.: [n']. Ort.: *ny*.

Ex.: *any* [an'], *bany* [ban'], *abonyar* [əbun'a], *enginy* [ənžin'], *guinyar* [gin'a], *llenya* [l'en'ə], *puny* [pun'].

¹⁾ Aquesta falta está continguda en l'*Abrégé de grammaire catalane* d'En Foulché-Delbosc, ahont parla de *ll*.

Lo qu' hem dit abans de la [l'] valgui també per la [n'].

Faltes dels estrangers: Els alemanys substitueixen falsament la [n'] per la [n] (dental) + [y].

Tr.: B.: [ny], A.: [ñ], G.: [ŋ], Ph.: [ɲ].

§ 44. VII. Consonants velars.

33. La consonant velar explosiva sorda.

Fon.: [k]. Ort.: *c, qu, ch.*

Ex.: *accent* [əksɛn], *acció* [əksyo], *amich* [əmik], *cap* [kap], *comensar* [kumənsa], *conreu* [kɔnrɛu], *cor* [kɔr], *corb* [kɔrp], *excedir* [əksədi], *excitar* [əksita], *fochs* [fɔks], *qualitat* [kwəlitat], *quart* [kwart], *quedar* [kəda], *quefe* [kɛfə], *quilla* [kil'ə], *quimich* [kimik].

La lletra *x* en les paraules cultes se pronuncia com [ks] en *maxima* [maksimə], *fixar* [fiksa], però com [gz] en *exemple* [əgzɛmpɫə], *exhalar* [əgzəɫa] y com [s] en *explicar* [əsplika].¹⁾

Tr.: B., A., G., Ph.: [k].

34. La consonant velar explosiva sonora.

Fon.: [g]. Ort.: *g.*

Ex.: *agre* [agrə], *amagrir* [əməgri], *garrotxa* [gəɾɔçə], *gorra* [gɔrə], *gos* [gɔs], *gráfich* [grafik], *guanyo* [gwan'ɔ], *guarir* [gwəri], *guerra* [gɛrə], *guia* [giə], *gustar* [gusta].

¹⁾ Veyau P. Fabra, Contribució, p. 25.

Faltes dels estrangers: Alemanys, veyau § 12, nota 2^a.

Tr.: B., A., G.: [g], Ph.: [g].

35. La consonant velar fricativa sorda.

Fon.: [x].

Aquest sò castellá no existex en catalá. Malgrat axò els catalans instruits el reproduexen perfectament al parlar castellá. La gent il·letrada el substituexen p' el sò explosiu homogeni [k] y an axò es degut que 's pronuncii *quefe* [kɛfe] (cast. *jefe*).

Tr.: B.: [χ], A.: [h], G.: [ç], Ph.: [x].

36. La consonant velar fricativa sonora.

Fon.: [g]. Ort.: *g*.

Ex.: *agost* [əgɔst], *afalagar* [əfələgə], *agullar* [əgʊl'a], *amagar* [əməgə], *beguda* [bɛgudə], *Figueras* [fiɣerəs], *mantega* [məntɛgə], *pagar* [pəgə], *segador* [sɛgədɔ], *vegada* [bɛgadə].

Aquest sò es difícil pera 'ls francèsos y italians. Es idèntich ab la *γ* del grech modern en *έγω* y ab la *g* frìsica en *gend* [gɛgənd].

Tr.: B.: [y], A.: [j], G.: falta, Ph.: [ɣ].

37. La consonant velar lateral sorda.

Fon.: [ɬ]. Ort.: *l*.

Ex.: *absolta* [əpsɔɬtə], *afable* [əfapɬə] (y [əfabɬə]), *axamplar* [əšəmpɬə], *alfalsal* [əɬfəɬsəl], *alta* [aɬtə], *altre* [aɬtrə], *balsem* [baɬsəm], *calsa* [kaɬsə], *clar*

[kʎa], *el pare* [əʎ paɾə], *els tons* [əʎs tɔns], *malalta* [məʎəʎtə], *melsa* [meʎsə], *molta* [mɔʎtə], *plou* [pʎou].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ʎ].

38. La consonant velar lateral sonora.

Fon.: [ʎ]. Ort.: *l*.

Ex.: *alba* [aʎbə], *alfalsal* [əʎfəʎsəʎ], *baldar* [bəʎda], *blanc* [bʎaŋ], *calze* [kaʎzə], *malalt* [məʎəʎ], *mel* [meʎ].

Aquest es un sò característic del catalá. En Alemanya se troba en el Rin inferior (p. ex. a Colonia *voll* [fɔʎ]). La punta de la llengua está alsada cap al paladar anterior y escavada com una cullera. La llengua posterior está aproximada a la vela, semblant a la manera de quan s'articula la [u].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ʎ].

39. La consonant velar nasal sorda.

Fon.: [ŋ]. Ort.: *n*.

Ex.: *blanca* [bʎaŋkə], *blanc y negre* [bʎəŋk i neɡrə], *conca* [kɔŋkə], *doncs* [dɔŋks], *pirinenca* [piɾineŋkə], *primerenca* [pɾiməreŋkə], *tancar* [təŋka].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ŋ].

40. La consonant velar nasal sonora.

Fon.: [ŋ]. Ort.: *n*.

Ex.: *blanc* [bʎaŋ], *bordench* [burdeŋ], *cinc* [siŋ], *jonch* [ǵɔŋ], *pirinench* [piɾineŋ], *primerench* [pɾiməreŋ].

Idèntica ab l'alemany *ng* en *bang* y ab la *n* italiana en *fango*, la *n* castellana en *fungo*.

Tr.: B.: [ŋ], A.: [ñ], G.: falta, Ph.: [ŋ].

§ 45. VIII. Consonants bilabiovelars.

41. La consonant bilabiovelar fricativa sorda.

Fon.: [w̥]. Ort.: *u, o*.

Ex.: *poal* [pɔw̥ɔ], *quadern* [kw̥ɔdɛrn], *quan* [kw̥an], *suau* [sw̥au].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɬ].

42. La consonant bilabiovelar fricativa sonora.

Fon.: [w]. Ort.: *u*.

Ex.: *aigua* [aigwə] (y [aigə]), *avuy* [əwi], *guanyo* [gwan'ũ], *guarir* [gwəri], *trenta llibres y vuytanta quaderns* [trɛntə l'ibrɛz i witantə kw̥ɔdɛrnɛs], però al comensar la frase se pronuncia [bwitantə].

En aquest sò's forma una estrenyedat doble, entre 'ls llabis (billabial) y entre la llengua posterior y les dents (velar). Es idèntich ab la *u* castellana de *hueso, bueno*. Se pronuncia sorda, quan precedex una consonant també sorda (veyau n° 41).

Tr.: B., A.: falta, G., Ph.: [w].

B. Vocals.

§ 46. I. Vocals tivantés.

43. Vocal anterior no arrodonida ab obertura més petita.

Fon.: [i]. Ort.: *i*.

Ex.: *brugit* [bružit], *bocí* [buçi], *camí* [kəmi], *cim* [sim], *companyia* [kumpən'ia], *desitg* [dəziç], *dolcissim* [dułsisim], *fi* [fi], *fins* [fiŋs], *geganti* [gəgənti], *mil* [mił], *país* [pəis], *pi* [pi], *pic* [pik], *pins* [piŋs].

La vocal [i] es idèntica ab la *i* francesa, castellana, italiana, pero no ab la *i* alemanya en *Blitz*, *Wille*, que es una vocal relacsada y més oberta.

Tr.: B., A., G., Ph.: [i].

44. Vocal anterior no arrodonida ab obertura petita.

Fon.: [e]. Ort.: *e*.

Ex.: *bandera* [bəndəɾə], *bé* [bɛ], *carrer* [kəɾɛ], *fet* [fɛt], *foraster* [fɔɾəstɛ], *mes* [mɛs], *meva* [mɛvə], *neixer* [nɛʃə], *primer* [pɾiɾɛ], *rei* [ɾɛi], *sempre* [sɛmpɾɛ], *temps* [tɛms], *tenen* [tɛnən], *vé* [vɛ], *vent* [bɛn].

Aquesta vocal es idèntica ab la *e* italiana en *bere*, *vedo*, francesa en *bonté*, *pied*, alemanya en *wegen*, *Fehler*, pero més tancada que la *e* castellana en *caballero*, *mesa*.

Tr.: B.: [e], A.: [ɛ], G.: [é], Ph.: [e].

45. Vocal anterior no arrodonida ab obertura mitjana.

Fon.: [e]. Ort.: e.

Aquest sò entremetx de [ɛ] (nº 44) i [ɛ̃] (nº 46) existex a moltes de regions catalanes. Dins els textos que 's troben a la derreria d'aquest llibre, aparex, entre altres, en les següents paraules:

Ex.: *entro* [ɛ̃trɔ̃], *es un amor* [ez un əmɔ̃r].

[e] es idèntica am la e castellana de *queso*, segons la pronúncia castellana, qu' es més tancada que [ɛ̃] i més oberta que [ɛ̃].

Tr.: B.: falta, A.: [e], G., Ph.: falta.

46. Vocal anterior no arrodonida ab obertura axamplada.

Fon.: [ɛ̃]. Ort.: e.

Ex.: *sorpendre* [sɔ̃pɛ̃ndrɛ̃], *puresa* [pɔ̃rɛ̃zɛ̃], *verd* [bɛ̃rt], *estret* [ɛ̃strɛ̃t], *veu* [bɛ̃u], *idea* [iɛ̃dɛ̃].

Idèntica am la e a n-el mot francès *mer*, de l'italià *bello*, de l'ä alemanya dins el mot *Käse* (segons sona en la pronuncia sud-alemanya).

Tr.: B.: [ɛ̃, ə], A.: [e], G.: [è], Ph.: [ɛ̃].

47. Vocal anterior no arrodonida ab obertura molt axamplada.

Fon.: [ɛ̃]. Ort.: e.

Ex.: mallorquí *deu* [dɛ̃u] (10).

Aquesta vocal es característica del mallorquí, i fins allà ont avuy se pot dir, no ocorre dins el

territori catalá del continent, ni tampoc es coneguda dins els altres idiomes romànics. La distància entre la part anterior de la llengua i el paladar anterior hi es reforsada per la major obertura de les mandíbules.

Tr.: B.: falta, A.: [æ, ä?], G., Ph.: falta.

48. Vocal oberta no arrodonida ab petit alsament de la llengua anterior.

Fon.: [a]. Ort.: a.

Ex.: *caixa* [kaʃə], *faixa* [faʃə], *all* [aɫʼ].

Idèntica am la *a* francesa de *Madame*, *Paris*, *bizarre*.

Tr.: B.: [a], A.: [á], G.: [á], Ph.: [a].

49. Vocal oberta no arrodonida.

Fon.: [a]. Ort.: a.

Ex.: *trobar* [tr̥uba], *casat* [kəzat], *catalá* [kətəlá].

Idèntica am la *a* del castellá *llevar* i de l'italiá *portare*.

Tr.: B.: falta, A.: [a], G.: [à], Ph.: [a].

50. Vocal oberta no arrodonida ab petit alsament de la llengua posterior.

Fon.: [a]. Ort.: a.

Ex.: *malalt* [məlaɫ], *hivernal* [iβərnaɫ], *hostal* [uʃtaɫ].

Casi idèntica am la *a* francesa de *mâle*, *pâle*, *âme*; la [a] catalana sona una mica més velar.

Tr.: B.: [a], A.: [â], G., Ph.: falta.

51. Vocal posterior arrodonida ab obertura molt axamplada.

Fon.: [ɔ]. Ort.: o.

Ex.: mallorquí *idò* [iðo], *sol* [soɫ], *dona* [dɔnə], *vol* [voɫ].

Aquexa vocal, segons lo que fins avuy se conex, sols ocorre dins el mallorquí, i els mallorquins l'empren en lloc de la [ɔ] (nº 52) fins-i-tot en la pronúncia del catalá literari.

Tr.: B., A., G., Ph.: falta.

52. Vocal posterior arrodonida ab obertura axamplada.

Fon.: [ɔ]. Ort.: o.

Ex.: *sol* [soɫ], *bosch* [boʃk], *dona* [dɔnə], *vora* [boɾə].

Idèntica am la o francesa de *corps*, *mort*, i am l'italiana de *cosa*.

Tr.: B.: [ɔ], A.: [o], G.: [ò], Ph.: [ɔ].

53. Vocal posterior arrodonida ab obertura mitjana.

Fon.: [o]. Ort.: o.

Ex.: En la pronúncia de Barcelona i sos contorns aquesta vocal intermedia de [ɔ] (nº 52) i de [o] (nº 54) sembla que no hi ocorre. Al contrari jo l'he sentida sovint a váries comarques, per exemple

a Sort: *goig* [goi̯], Seu d' Urgell: *millor* [mi̯l'or], Darnius: *monjo* [monʒu̯], Prades: *pobre* [pobrə]. Es idèntica am la *o* castellana de *cosa*, qu' es més tancada que [ɔ] i més uberta que [o].

Tr.: B.: falta, A.: [o], G., Ph.: falta.

54. Vocal posterior arrodonida ab obertura petita.

Fon.: [ɔ]. Ort.: *o*.

Ex.: *agost* [əɣost], *sobre* [sɔbrə], *mon* [mɔn], *rector* [rɛktɔ], *raho* [rɛɔ].

Idèntica am la *o* del mot francès *chose* i de l' italià *coda*.

Tr.: B.: [o], A.: [ɔ], G.: [ó], Ph.: [o].

55. Vocal posterior arrodonida ab obertura més petita.

Fon.: [u]. Ort.: *u*.

Ex.: *natura* [nəturə], *pur* [pur], *puny* [pun'].

Idèntica am la *ou* del mot francès *jour*, i am la *u* del mot castellà i italià *puro*.

Tr.: B., A.: [u], G.: [u], Ph.: [u].

§ 47. II. Vocals relacsades.

Les vocals apareixen relacsades dins els dialectes del continent sols en sílabes que no duen accent i per conseqüència son produïdes am una espiració magre. A Mallorca apareixen aquexes vocals relacsades en part també en sílabes tòniques.

56. Vocal anterior no arrodonida ab obertura més petita.

Fon.: [i̞]. Ort.: *i*.

Ex.: *trepitjar* [t̞r̞əp̞i̞g̞g̞a], *primer* [p̞r̞i̞m̞e̞], *positura* [p̞uz̞i̞tur̞ə], *aigua* [a̞i̞gw̞ə], *impressió* [i̞m̞p̞r̞e̞zy̞o̞].

Sempre qu' en l' escriptura usual empren la lletra *i* per una vocal atona, no se tracta de la vocal tivant [i] (n° 43), que sona clara i metálica i que 's pronuncia en la sílaba tònica, sino d' una vocal relacsada, d' un sò afeblit, axò es, de la [i̞].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [i̞].

57. Vocal anterior no arrodonida ab obertura petita.

Fon.: [e̞]. Ort.: *a*, *e*.

Aquexa vocal relacsada i lo metex la [e̞] (n° 59) aparex ben sovint i se fa sentir netisimament en la pronuncia de la *a* final, segons se troba en moltes de comarques. No s' ha de confondre aquest sò am la [ə], que, per exemple, el barceloní articula en fi de la paraula *dona* [d̞ɔ̞n̞ə] (veyau sobre axò n° 64). El qui en la paraula *dona* no pronuncia [e̞] pot ben facilment produirla, articulant primerament [d̞ɔ̞n̞e̞] am la [e̞] tivant (n° 44), i després pronunciant aquexa [e̞] ben afeblida (relacsada), sens tramudar la posició de la llengua anterior.

[e̞] existex per exemple a Olot, Besalú, Figueres, Campmany, Massanet, Prats de Molló, i lo metex a Ribes, Pobla de Lillet i a qualche punt de la

Cerdanya en la paraula *dona* [dɔnə] (i lo metex en totes les altres paraules acabades en *-a*), tota vegada que segueasca a n-aquest mot una pausa de la parla, axò es, que no 's trobi en l'interior de la frase. A n-aquest derrer cas pronuncien les viles pirenenques anomenades, lo metex que Barcelona, la vocal [ə]. Elles diuen, dones, per exemple: „mireu aquella *dona!*“ — „*aquella?*“ [mireu əkəl'əɔdnə! — əkəl'ə?].¹⁾

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [è].

58. Vocal anterior no arrodonida ab obertura mitjana.

Fon.: [e̞]. Ort.: *a, e.*

Aquesta vocal es un poc més uberta que l'anterior i un poc més tancada que la següent. A n-els casos aont la pronuncia comarcal, per exemple, de la *-a* final oferex una *e* relaxada, que no es ni [e̞] ni [e] am referencia a n-el grau del seu tancament, sino qu'está al mitx entre abdues, tenim a-les-hores [e̞].

La corresponent vocal tivant es n° 45 [e].

Tr.: B., A., G., Ph.: falta.

¹⁾ Dins el marc d'aquest Manual només puc donar indicacions sumàries sobre l'estensió geogràfica dels sons propis solament de les comarques; indicacions que en via neguna poren esser completes i que sols servexen per cridarhi l'atenció d'aquells de mos lectors que posseexen tal sò.

59. Vocal anterior no arrodonida ab obertura axamplada.

Fon.: [e̞]. Ort.: *a, e*.

Aquesta [e̞], lo metex que la [e], no cal confondre-la am la [ə]. També hi ha molts de catalans que no tenen la [e̞] en llur pròpia pronúncia; per produir-la els-e cal primerament articular la [e] (vocal tivant) (n° 46), i axí sens mudansa de la posició de la llengua disminuir la fortor de l'expiració i la tivantor dels muscles dels orgues vocals. També la [e̞] correspòn am preferència a la final *-a* de l'ortografia usual, p. e. en els femenins, però només si 's troba aquexa vocal a la fi de la frase (veyau n° 57). La pronúncia *dona* [dɔnə̞] existex a n-aquest cas a la Seu d' Urgell, Salàs, Talarn i (devora [e̞]) a Berga. La vocal corresponent tivant es n° 46 [e].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɛ̃].

60. Vocal oberta no arrodonida.

Fon.: [a̞]. Ort.: *a, e*.

Aquesta vocal (com la n° 57 i 59) es pronunciada a la fi de la frase per la *a* gráfica dels femenins a n-els contorns de Tremp (Moró, Alzina, Tendruy, Fígols, Claramunt), com també a n-els contorns de Sort (Olp, Llesuy, Enviny, Montardit). A Barcelona i sa comarca aparex ben sovint devant la [ɫ], p. e.: *eì bras* [a̞ɫ bras], *alzina* [a̞ɫzinə]. Com succeex molt axò entre 'ls gramatics catalans, no cal confondre-la am la [ə] (n° 64). [a̞] no es altra cosa qu' una [a]

amb una pronúncia relacsada, aont la llengua reposa plana en la boca inferior, mentres la [ə] no posseex cap rastre del sò [a] i es produida am tot un' altre posició de la llengua (veyau n° 64).

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɐ?].

61. Vocal posterior arrodonida ab obertura axamplada.

Fon.: [ɔ̞]. Ort.: *a*.

També la [ɔ̞], que qualsevol pot produir facilment tot disminuint l' espiració i la tivantor dels muscles de la vocal tivant [ɔ], pertany a una sèrie de dialectes catalans. Sempre que les gramàtiques enlestides no segons la fonètica conten que aquex o aquell poble pronúncia la *-a* final dels femenins com si fos *o*, se tracta en realitat de la [ɔ̞] o de la següent [ɔ̞]. Se pronúncia a la fi de la frase *dona* [dɔnɔ̞], per exemple a Cadaqués, a tota la vall del Flamissell, a Alós, Isabari i Andorra la Vella. També dins el domini valencià i mallorquí ocorre la [ɔ̞]. La corresponent vocal tivant es n° 52 [ɔ].

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ɔ̞].

62. Vocal posterior arrodonida ab obertura mitjana.

Fon.: [ɔ̞]. Ort.: *a*, *o*.

Aquex sò es una mica més tancat que la [ɔ̞], sense resultar am tot-i-axò una [ɔ̞], que no conec dins cap dialecte català encara, i que negú ha de-

mostrat que hi sia ([o̞] es la pronuncia més frequent en els noms femenins dins els dialectes sudfrancèsos).

[o̞] es en catalá de caràcter dialectal. Veyau nº 61. La corresponent vocal tivant es nº 53 [o].

Tr.: B., A., G., Ph.: falta.

63. Vocal posterior arrodonida ab obertura més petita.

Fon.: [u̞]. Ort.: *o, u*.

Sempre qu' en catalá se pronuncia una *u* atona, se tracta, no d' una vocal tivant, sino d' una vocal relacsada.

Ex.: *ferro* [fɛ̞r̞u̞], *Deu* [dɛ̞u̞], *pujar* [pu̞ʒa], *colossal* [kɔ̞lɔ̞səl], *zoologia* [su̞ɔ̞lu̞ʒiə].

La corresponent vocal tivant es nº 55 ([u]).

Tr.: B., A., G.: falta, Ph.: [ù].

64. Vocal mitjana no arrodonida ob obertura petita.

Fon.: [ə]. Ort.: *a, e*.

En la pronuncia del catalá literari, tal com la troba un a Barcelona i les comarques adjacents, a l' Ampurdá, a n-el Rosselló, a les Balears, la [ə] es el sò que més sovint ocorre. Se diferència de totes les vocals qu' hem tractades fins ara, tivantes i relacsades, i la diferència está en que no mostra ni un alsament de la llengua anterior tot sola ni

de la posterior tot sola; que no pot atribuirse per lo metex a cap d'abdues classes, distinguides per aquesta base. Es produït aquest sò netíssimament si primerament un tanca la boca i posa els muscles de la llengua en un estat de plena relacsació. Així s'obrin les mandíbules i els llabis una micoya ben petita, sols lo suficient per porer alenar per la boca, alsant ensems un poc tota la llengua desde la boca inferior. Bax d'aquexa posició dels orgues vocals de la boca, se produex el sò simple, rónec, de la glòtis, l'efecte acústic del qual se modifica per la caixa de ressonància, que li está devant, com en les altres vocals (veyau § 21), i se produex el fonema [ə].

Tot catalá conex aquexa vocal, en que no procedesca de les valls pirenenques de la provincia de Lleyda, aont no ocorre tal sò; l'estranger poria am l'anterior descripció produir exactament la [ə].

[ə] no es idèntica am la „voyelle neutre“ [ə] dels francèsos en el mot *Breton*. Aquesta es arrodonida, la catalana no.

Ex.: veyau els textos fonètics, aont se troben molts d'exemples.

Tr.: B.: [e̞],¹⁾ A.: [e̞], G.: [è],¹⁾ Ph.: [ə].¹⁾

¹⁾ Significa aquí una vocal arrodonida.

Capítol IV.

De l'entonació, durada i intensitat dels sons. Grupos d'expiració.

§ 48. En les distincions precedents dels sons catalans, que per medi de determinats signes grafics acabam d'il·lustrar, hem tingut compte a tot arreu de la presència ó de la falta del sò de la glòtis. Acabam de veure en el § 8, b que 'l sò de la glòtis al igual que tot altre tò musical posseex certa altura que puja ab tanta més velocitat quan més nombroses sigan les vibracions de les cordes vocals.

Com qu' es possible pronunciar qualsevol fonema sonor ab una altura del tò (entonació) que 's vulgui, degut al gran nombre de fonemes sonors, als quals, sobre tot, pertenenen totes les vocals, podem produir la parla á nostre desitj ab una curva d' entonació molt variable.

Tothom sab la importancia que té aquesta entonació per la reproducció de matissos delicats del pensament i com pot ser modificat el pensament per medi d' aquesta variació. Qualsevol que posseexi un oido musical, sab també les grans diferencies que existexen entre l' entonació d' una comarca i la d' un' altre.

Se tracta, dones, aquí d' un importantíssim component de la llengua parlada i fora molt de desitjar

que 's pogués reproduir exactament ab signes grafics sensills.

Per aquest objecte, s'ha provat de reproduir la entonació per medi de les notes musicals ordinaries. Emprò, aquest sistema se trova en contradicció ab el fet de que la parla no conex com la música intervals determinats, sinó que llisca de un sò al altre en intervals a penes perceptibles i sovint puja i baixa ab gran velocitat.

Axi matex resulta incomplert i poc satisfactori l'indicar la entonació per medi dels signes / (pujar de l'entonació) i \ (baxar de l'entonació), car axis solsament altures del tò relatives poden esser transcrites i encara de una manera molt sumaria i incomplerta.

Una constatació exacta de l'entonació fa necessari el dato del nombre de vibracions per cada sò sonor i per cada espai de temps, per petit que siga, dins de la llengua parlada; axò però fora sols possible ab l'empleu d'aparells de fonètica experimental.

Aquestes son les rahons, que 'ns han fet desistir de posar al final, en els textos fonètics, una representació gráfica de l'entonació.

§ 49. Una reflexió semblant ens induex á omitir una anotació gráfica de la durada dels sons en la conexió de la paraula ó de tota la parla. Fora un erro, si per medi de determinats signes ens propossim diferenciar les vocals en „llargues“ i

„curtes“, ó, com succeex sovint, „llargues“, „mitjanes“ i „curtes“, i si creguessim, d'aquesta manera, haver fixat valors absoluts. Axis en proposariem fer una doble ó triple partició, que en realitat no existex. No 2, 3 ó 4 gradacions diferents de la durada existexen, sino moltes, innombrables; i també varien, com d'axò qualsevol facilment s'en pot convencer, segons l'estat d'anim ó l'emoció ab que 's parli.

Axis com una sonata de Beethoven es impossible transcriurela ab sols dues ó tres notes de durada diferent, de la mateixa manera fora incomplert aquest sistema al transcriure la parla humana, que poseex una cantitat molt més gran de diferencies de durada en els sons aïllats, que no pas la música. Una reproducció satisfactoria es sols possible, si es fonamentada en constatacions mecániques per medi d'aparells, i en computacions matemàticament exactes. Ademés, com qu'en la llengua catalana les diferencies de la durada de les vocals son molt més fines i per lo tant, ab l'oido sol, molt més difícils de constatar que no pas en la italiana i la francesa, per exemple, no volem doncs ni tant sols provar de representarles en el paper.

§ 50. Una cosa semblant té lloch ab la diferenta intensitat (forsa) ab que els sons poden esser pronunciats. Jo puc pronunciar bax la *a* ó bé un'altra vocal tivanta, pero també tant fort, que 's pugui sentir fins á 100 metres; igualment certes consonants, en especial la *s*. I si jo crido fort „Clara“ [kɫarə],

a una distancia de 100 metres se sentiran la [a — ə] (ó [a — ã]), pero de cap manera [ḳ] i [r]. Això demostra, que 'ls diferents sons posseexen una determinada intensitat acústica absoluta i també relativa.

En la llengua catalana, que proporcionalment se diferencia poc per la durada, quelcom més per la entonació i sobre tot, en primera linea, per la intensitat variable dels sons i grups de sons que 's seguexen uns als altres,¹⁾ hi juga un important paper la intensitat, axò es, l' „accent“ produït per la veemencia de la expiració. La seva forsa es extraordinariament variable²⁾ i dependex de l'emoció de l'individu. Veus aquí la rahó que prohibex d'indicarlo incomplertament per medi del signe usual (´) en els textos següents.³⁾

1) Pronunciis els versos

*Bon cop de fals, defensors de la terra,
Bon cop de fals!*

pera sentir els cops forts, aquets „cops de fals“, axò es la intensitat variable.

2) En *bon cop de fals*, p. ex., deuriem posarse 3 signes d'accentuació (*bón cóp de fál*s), però en cada un d'aquests 3 casos se tractaria d'una mesura diferent del augment de l'expiració.

3) En les paraules de dues ó més silabes transcrites fonèticament, pot reconexerse facilment quina vocal deu pronunciar-se ab més intensitat, perque en catalá totes les vocals que no porten l'accent en la paraula, son vocals relacsades. Axis s'accentuarà en la paraula la vocal que no porta el signe .

§ 51. Una cosa que 's pot representar graficament ab facilitat, es el nombre d'aquells sons, que en la llengua parlada pertenenen a la mateixa serie de sons.

Encara qu'en la descripció dels sons hem considerat i descrit cada un d'ells aïlladament, sabem no obstant, que la unitat fonètica en la parla, no està formada per un sò sol, sino sempre per un grupo, per una serie de sons. Aquestes series de sons no son idèntiques ab les paraules. Les paraules son unitats llogiques, pero no fonètiques. Les series de sons son originades per la durada de l'expiració necessaria pera sa producció. La durada d'aquesta expiració dependex de la mesura ab que una idea 's vol separar de la que la segueix. Si jo vull dir, p. ex., *el catalá es una llengua románica parlada per quatre millions d'homes* pronunciaré aquesta serie de paraules ab la mateixa expiració. Aquí vull expressar solsament una idea, axò es, que la llengua románica anomenada „catalá“ es parlada per molts homes. Per el contrari, si dic *el catalá es una llengua románica; quatre millons d'homes la parlen*, comenso, aquí, despres de *románica*, una nova expiració. Aquí exposo dues idees: 1) que 'l catalá es una llengua románica, 2) que molts homes la parlen. De manera que després de *románica* comensa una nova idea.

D'aquesta manera la parla catalana 's compona de grupos d'expiració, que segons el grau del cambi del pensament se troven separades per pauses

més grosses ó més petites. En la escritura ordinaria s'indican aquestes pauses, segons la seva importància, per medi de diferents signes (, ; . etc.), mentres que 'ls espais que 's troven entre les paraules, no indiquen, en realitat, cap pausa.¹⁾ En la transcripció fonètica 's procura escriure sense espais tot lo que perténex a la mateixa expiració sempre que 's vulga fer una anotació exacte, p. ex. [kʷanun-sətrɔbətotsɔləməntan'ə sənʒəltrəkumpən'iaəkələ-ðeɪsfaɪdɪlʒəbɛts ...].

Aquesta manera d'escriure se recomana, especialment si 's tracta de fixar la conversa diària ràpidament parlada.²⁾ La constatació de les pauses de l'expiració es en català tan més important, en quan, aquí, molta gent, avants de una de tals pauses, tenen una pronunciació variada.³⁾

¹⁾ Tothom que s'hagi esforsat, al estranger, no sols pera parlar sino també pera comprendre una llengua forastera, sab lo difícil qu'és al comensament de reconèixer ab l'oido, ahont comensen i ahont acaben les paraules. — També es conegut el fet de que les persones poc ilustrades al escriure la propia llengua molt sovint separen malament les paraules.

²⁾ No l'hem empleada en els textos fonètics, pera no fer innecessariament difícilós el seu estudi.

³⁾ Veyau Cap. III, N° 2, 3; 10; 57, 59 i el meu article sobre l'*a* final dins els dialectes de l'Ampurdà (a punt de sortir).

Capitol V.

Exemples de transcripció fonètica i d'ortografia usual.

Transcrivim lo següent segons la pronunciació del Dr. Isidro Villá de Granollers-Barcelona. Del primer text, qu'hem pres dels *Croquis pirenenes* d'En J. Massó Torrents ab especial permis de l'autor, els tres primers paragrafs han sigut publicats fonèticament fa poc temps per l'eminent fonètic En J. Mª Arteaga Pereira en el *Maitre phonétique*, 1904, p. 121. Entre la seva reproducció y la meua existexen — a part del diferent sistema de transcripció — algunes petites divergencies que s'explican principalment per diferencies dialectals dels nostres dos subjectes.

Ortografia de l' „Avenç“.

Vagant per la montanya.

Pastors i remades.

Quan un se troba tot sol a la montanya, s'ens
 altra companyia que la dels faigs i dels abets, s'ens
 altra conversa que 'l gai murmuri dels xaragalls
 esmunyint-se sota l'herba o l'infinidament carinyosa
 5 complanta del vent a través del bosc, es quan un
 se n' enamora de debò.

I es un amor que encisa i va captivant el cor
 enamoradiç fins que se n' apodera, dient-li am veus
 dolcissimes que 'ls seus encants no tenen mai fi, que
 10 les seves voluptats no cancel·len.

I un hom deixa allargar les estones de con-
 templació, i, mai prou assadollat de ses belleses el
 qui l'ha vista de dia, la vol sorprendre a la nit.

Es una matinada d'Agost i fa unes dugues hores
 15 que he passat per Noedes, l'hivernal vilatge que
 dóna nom als estanys tenebrosos enclavats entre ls
 pics vorers al Madres, l'alterós cim que separa 'l
 país català del gabaig. Vaig pujant, pujant, en-
 cisats els ulls, vigorisat per la puresa i la tempe-
 20 rança de l'aire, content del primer bocí d'excursió
 i adhuc de la soletat que m'volta, quan sobtosament
 entro en el bosc.

Oh quin bosc més temptador! El camí, poc
 fresat, giragonceja entre faigs gegantins que allà
 25 al cap-d'amunt del brançam són atapaits de fulla
 que tot tremolant transparenta la blavor del cel.
 Vaig fent camí tot afalagant-me les orelles les mil

Transcripció fonètica.

bəgan pər lə muŋtan'ə

pəstos i rəmadəs

kwan un sə trəbə tot soł ə lə muŋtan'ə senz
 ałtrə kumpən'io kə lə dəłs fač i dəlz əbets senz
 ałtrə kumberse kəl gai murmuri dəłs šərəgal's
 əzmun'insə sołə l ərbə o l iufinidəmen kərin'oze
 5 kumpləntə dəl bən ə trəbez dəl bəsk es kwan un
 s ən ənəmərə də dəbə

y ez un əmor k ənsizə i ba kəptiban əł kor
 ənəmurədīs fīs kə sə n əpuđerə diən li əm beuz
 dułsisiməs kə łs seuz ə/kanz no tenən mai fi kə
 10 ləs səbəz buluptats nə kənsən

i un om deš əl'ərga ləz əstonəz də kuŋ-
 təmpləsyə i mai prəu əsədul'at də səz bəl'əzəs eł
 ki l a bistə də diə la bəl surpendr ə lə nit

es unə mətīnadə d əgost i fa unəz dugəz qrəz
 15 k e pəsət pər nuđəs l ibərnał bilačə kə
 đonə nəm əłz əstan's tənəbrozus ə/kləbats entrə łs
 piks bures əł madrəs l əłtəros sim kə səparə ł
 pəis kətəla dəl gəbač Bač pužan pužan əu-
 sisadz əłz ul's bigurizat pər lə pūrezə i lə tēmpə-
 20 ranse də l airə kunteŋ dəl prime busi d əskursyə
 i əduka də lə sulətat kə m bəłtə kwan suptozəmen
 entru n əł bəsk

o kin bəsk meš təntedə əł kəmi pək
 frəzat žirəgunsežə entrə fač žəgəntiŋs k əl'a
 25 əł kab d əmun dəl brə/kam sən ətəpəidz də ful'ə
 kə tot trəmulan trənsperəntə lə bləbə dəl seł
 bač feŋ kəmi tot əfələganmə ləz ureł'əs ləz mił

remors de la Natura, am les quals armonisa l ritmic
 brugit de les meves trepitjades. A terra hi ha
 30 branques seques que les ventades fortes o el llamp
 han esqueixat. De tant en tant, el verd obscur
 d' un pi 's destaca del verd alegroi de la fageda;
 però ls pins sovintegen més com més va, fins que
 sento les esquelles del primer remat. Aviat veig
 35 les clapes d' herba i vaques qui hi pasturen tran-
 quil·lament, mentres algunes corren esbogerrades
 tot ventant desesperadament la cua. Ja hi sóc; ja trobo
 un vailet rabadà que m' acompanya ont es el pastor

.....
 L' estreta vall que porta 'l riverol que ve dels
 40 gores es tota ella un tarter, però en el fons corre
 l' aigua sobre un suau llit de molsa. Després la
 vall s' aixampla, i a l' esquerra s' aixeca un serrat
 llarguissim tot cobert de bosc, d' herba i de mates.
 De sobte començo a veure blavejar el gore Estelat.
 45 La sorpresa produida per l' aparició de tanta aigua
 en mig dels cims espadats s' apodera del meu
 esperit, perquè es una impressió inesperada que s
 grava fonda, fonda. No 'm canço de mirar les
 llates bellugadices que l' airet forma graciosament
 50 a la vora on m' estic i les acompanya a l' altra
 vora; es un suau gronxolar que no arriba a onada.
 En alguns punts les aigües besen la roca nua. Un
 tronc d' abet colossal que les neus o el llamp han
 mort, que les ventades fortes han fet tornar blanc
 55 com el marbre, jeu surant damunt de l' aigua com
 una calavera abandonada. La soletat atreu i este-

rəməz də lə nəturə əm ləs kwəʎs ərmunizə ʎ rīt̪m̪ik
 bruzit də ləz mebəʂ trəp̪iɡgadəʂ ə t̪ɛrə i a
 30 braʎkəs sekəs kə ləz b̪ɛntadəʂ f̪ɔrtəs ɔ ʎ l'am
 an əʂkəʂat də tan eŋ tan əʎ b̪ɛrt̪ ʊpskur
 d̪ ʊm pi z d̪əstakə d̪əʎ b̪ɛrt̪ əl̪əgr̪oi də lə f̪əz̪ədə
 pr̪ɔ ʎs pins̪ s̪ub̪iŋt̪ɛz̪ən m̪ɛʂ k̪ɔm m̪ɛz ba fins̪ kə
 s̪ɛnt̪u ləz əʂkel'əs d̪əʎ p̪r̪im̪ɛ r̪əmat əbiad b̪ɛʂ
 35 ləs k̪ʎap̪əz d̪ɛrbə i bakəs kə i p̪əsturən trəʎ-
 kiləmən m̪ɛnt̪r̪əs əʎɡunəs k̪ɔr̪ən əzbuz̪ɛr̪adəʂ
 t̪ɔd b̪ɛnt̪an d̪əz̪əsp̪ɛr̪adəm̪ən lə kuə ya i s̪ɔk ya tr̪ɔbu
 ʊm b̪ɔiʎɛt̪ r̪əb̪ədə kə m̪ ək̪umpan'ə ʊnt̪ es əʎ p̪əst̪ɔ

l̪ əstr̪ɛt̪ə bal' kə p̪ɔrtə ʎ r̪ib̪ər̪ɔʎ kə b̪ɛ d̪əʎs
 40 g̪ɔr̪ks es t̪ɔt̪ əl'ə ʊn̪ t̪ərt̪ɛ pr̪ɔ n̪ əʎ f̪ɔʂ k̪ɔr̪ə
 l̪ aigwə s̪ɔbr̪ ʊn̪ swaʊ l'it̪ də m̪ɔʎsə d̪əsp̪r̪ɛs lə
 bal' s̪ əz̪əmpl̪ə i ə l̪ əʂk̪ɛr̪ə s̪ əʂɛkə ʊn̪ s̪ɛrat̪
 l'ərgisim t̪ɔt̪ k̪ub̪ɛrt̪ de b̪ɔʂk d̪ ɛrbə i d̪ə mat̪əs
 də s̪ɔpt̪ə k̪um̪ɛns̪u ə b̪ɛur̪ə bl̪əb̪əz̪a əʎ g̪ɔr̪k̪ əst̪əl̪at̪
 45 lə s̪ur̪p̪r̪ɛz̪ə p̪r̪ɔd̪uid̪ə p̪ər l'əp̪ər̪is̪y̪ɔ d̪ə tant̪ aigwə
 əm mić d̪əʎs s̪im̪s əsp̪ɛd̪ats s̪ əp̪ud̪ɛr̪ə d̪əʎ m̪ɛʊ
 əsp̪ɛrit̪ p̪ər̪k̪ɛ ez ʊn̪ im̪p̪r̪ɛzy̪ɔ in̪əsp̪ɛr̪adə kə z̪ə
 grab̪ə f̪ɔnd̪ə f̪ɔnd̪ə n̪u m̪ k̪aʂs̪u d̪ə m̪iʎr̪a ləz
 l'at̪əs b̪əl'ug̪əd̪is̪əs kə l̪ aig̪ɛt̪ f̪ɔrm̪ə gr̪əs̪y̪ɔz̪əm̪ən
 50 ə lə b̪ɔr̪ə ɔn̪ m̪ əst̪ik i ləz ek̪umpan'ə ə l̪ əʎtr̪ɛ
 b̪ɔr̪ə ez ʊn̪ swaʊ gr̪un̪ʂ̪ula kə no ərib̪ ə ʊnad̪ə
 ən əʎɡun̪s p̪un̪ts̪ ləz aigwəz̪ b̪ɛz̪ən lə r̪ɔk̪ə nuə ʊn̪
 tr̪ɔʎ d̪ əb̪ɛt̪ k̪ul̪us̪aʎ kə ləz n̪ɛʊs ɔ ʎ l'am an
 m̪ɔrt̪ kə ləz b̪ɛnt̪adəʂ f̪ɔrt̪əs an f̪ɛt̪ t̪urn̪a bl̪aʎ
 55 k̪ɔm əʎ marbr̪ə z̪ɛʊ sur̪an d̪əm̪un d̪ə l̪ aigwə k̪om
 ʊn̪ə k̪əl̪əb̪ɛr̪ əb̪ənd̪un̪adə lə s̪ul̪ɛtat̪ ətr̪ɛʊ i əst̪ə-

mordeix tot alhora en aquest paisatge dantesc. M'ajec a la vora de l'aigua i em delito llarga estona contemplant ara l'estany, ara 'l cel, ara les
 60 roques immenses, grises, enasprades. Oh! Que dolç es divagar aquí i en tal positura! Que hermós deu esser en una nit estelada veure com s'hi emmirallen les estrelles! Que bé 's comprèn essent aquí, com la soletat es la mare de la por! Com la
 65 llegenda s'imposa! Un hom la veu formant-se en l'intel·ligència dels pobres pastors isolats del món. L'estany fa néixer sentiments de veneració i de respecte. An el qui s'hi ha trobat am tempestats de torb o amb el vent xiulant en fosca nit, li acut
 70 aclaparadora la paorosa idea de l'infern. Aquest es lloc de bruixes i de diables. Un cop a l'any hi ve 'l rector de Noedes a beneir-lo pera allunyar-ne l'esperit del mal. Ningú gosaria tirar-hi una pedra, per por de terrible castic: pot-ser se n'aixecarien
 75 nuvols prenyats de llamps i trons. Però 'm compareixen insidiosos el desitg i la pueril esperança de que alguna cosa succeeixi, i, sense moure-m d'ajegut, maquinalment tiro una pedra i m'entretinc veient les ondereles que fa, i els cercols com s'en-
 80 grandeixen, fins que desapareix a dins l'aigua . . .

Els segadors.

Catalunya, comtat gran
 qui t'ha vista rica i plena
 ara l rei nostre senyor
 declarada ns té la guerra.

- murdeš tot ələrə ən əkət pəisačə dəntək
 məžək ə lə bqrə də l aigwə y əm dəlitu l'argə
 stənə kuntəmpłan arə əstan' arə ł səl arə ləs
 60 rəkəs immənsəs grizəs ənəspradəs q kə dɔlz
 əz dibəga əki i ən tɔł puziturə k ərməz dəu
 ɛsə ən ɥnə nit əstələdə beurə kəm si əmmi-
 ral'ən ləz əstreł'əs kə be s kumpren əsen əki
 kəm lə sulətat es lə marə də lə pɔ kəm lə
 65 l'əžəndə s impozə ɥn qm la beɥ furmansə n
 l iŋtəlizənsyə dəfs pɔbrəs pəstəs izuladz dəł mən
 l əstan' fa nešə səntiməns də bənərasyo i də
 rəspektə ən əł ki s i a trɔbat əm təmpəstadz
 də tɔrp ɥ əmb əł beɥ šiɥlan əɥ fɔskə nit li əkut
 70 əkləpərədorə lə pəurozə idəə də l iɥfern əkət
 ɛs l'ok də brušəz i də đyabbles ɥn kop ə l an' i
 be ł rəktɔ də nuədəs ə bənəirlu pr əl'ɥn'ar-
 nə l əsprit dəł məł niɥgu guzəriə tirari ɥnə
 pədrə pəɥ pɔ də tərɪbblə kəstik potse sə n əšə-
 75 kəriən nubułs prən'adz də l'ams i trɔns prɔ m
 kumpərəšən iŋsiđiɔzus əł dəzič i lə puərił əspəraɥsə
 də ke łgunə kɔzə suksueši i seɥsə mɔurəm
 d əžəgut məkiŋəlmen tir ɥnə pədrə i məntretiɥ
 bəyən ləz ɥndərələs kə fa i əłs sərkułs kəm s əɥ-
 80 grəndəšən fiɥs kə dəzəpərəš ə diɥs l aigwə . . .

əłs səgəđɔs.

kətəlun'ə, kumtat gran
 ki ta bistə rikə i plənə
 arə ł rəi nɔstrə sən'ɔ
 dəklərədə ɥs tɛ lə gerrə.

- 5 Bon cop de falç, defensors de la terra!
 Bon cop de falç!
 Lo gran comte d' Olivar
 sempre li burxa l' orella:
 „Ara és hora, nostre rei,
10 ara és hora que fem guerra.“
 Contra tots els catalans
 ja ho veieu quina n'han feta
 seguiren viles i llocs
 fins al lloc de Rius d' Arenes;
15 n' han cremada una iglesia
 que Santa Coloma s deia;
 cremen albes i casulles,
 els calzers i les patenes,
 i el Santissim Sagrament,
20 alabat sia per sempre.
 Mataren un sacerdot
 mentres que la missa deia,
 mataren un cavaller
 a la porta de l' iglesia,
25 don Lluís de Furrià,
 i els angels li fan gran festa.
 El pa que no era blanc
 deien que era massa negre:
 el daven an els cavalls
30 sols per assolar la terra;
 del vi que no era bo
 engegaven les aixetes:
 el tiraven pels carrers
 sols pera regar la terra.

- 5 bon kəb də faʎs, dəfənsəs dələ tɛrə
 bon kəb də faʎs.
 eʎ graŋ kəmtə ð ulibər
 səmprə li burʃə l ʊrɛl'ə
 ar ez qɾə, nɔstrə tɛi
- 10 ar ez qɾə kə fɛm gɛrə
 kəntɾə tɔts əʎs kətəlaŋs
 ya ʊ bəyɛʊ kinə n an fɛtə
 səgɪrən biləs i l'ɔks
 finz əʎ l'ɔk də riʊ d ərɛnəs
- 15 n an krəmadə unə iŋgleziə
 kə santə kulɔmə z deyə
 krəmən əʎbəs i kəzul'es
 əʎs kəʎzəz i ləs pətɛnəs
 i əʎ səntisim səgrəmən
- 20 ələbat siə pər səmprə
 mətarən ʊ səsərdɔt
 məntɾəs kələ misə ðeyə
 mətarən ʊ kəbəl'e
 ələ pɔrtə ðə l iŋgleziə
- 25 dən l'uiʒ də fuɾia
 i ʎz ənʒəʎs li fan gran fɛstə
 əʎ pa kə nɔ ɛrə bləŋ
 deyən k ɛrə masə nəgrə
 əʎ dabən ən əʎs kəbəl's
- 30 sɔʎs pər əsulálə tɛrə
 dəʎ bi kə nɔ ɛrə bɔ
 ənʒəgabən ləz əʃɛtəs
 əʎ tirabən pəʎs kəɾɛs
 sɔʎs pərə rəgalə tɛrə

- 35 A presència dels seus pares
deshonraven les donzelles.
En daven part al virrei
del mal que aquells soldats feien:
„Llicència ls he donat jo:
40 molta més sen poden pendre.“
A vista de tot això
s'és esvalotat la terra.
Entraren a Barcelona
mil persones forasteres:
45 entren com a segadors
com erem en temps de sega.
De tres guardes que n'hi ha
ja n'han morta la primera;
en mataren al virrei
50 a l'entrant de la galera;
mataren als diputats
i als jutges de l'Audiència.
Anaren a la presó:
donen llibertat als presos.
55 El bisbe ls va benehir
am la mà dreta i l'esquerra:
„Ont és vostre capità,
ont és la vostra bandera?“
Varen treure l bon Jesús
60 tot cubert amb un vel negre:
„Aquí és nostre capità,
aquí és la nostra bandera.
A les armes, catalans,
que ns han declarat la guerra!“
-

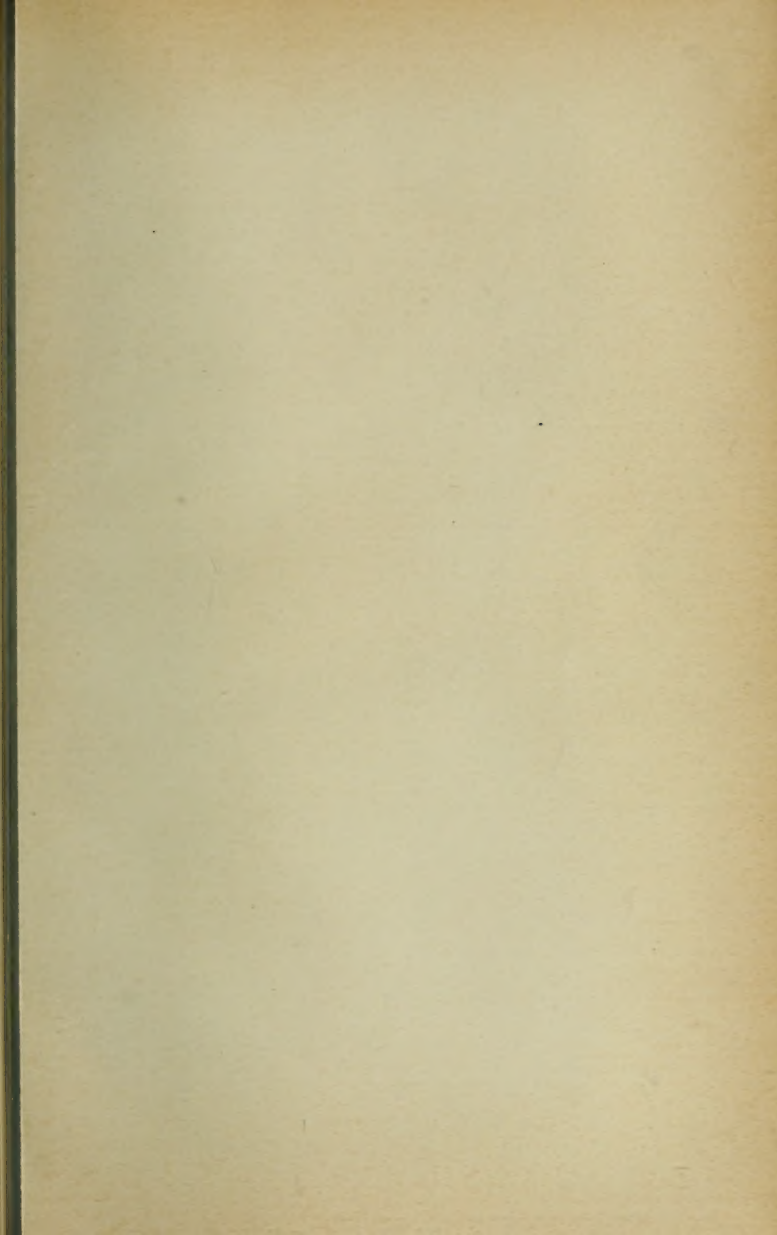
- 35 ə prəzɛnsyə dɛʃs sɛʊs parəs
dəzʊnr̩abən ləz dʊnzɛl'əs
ən dabən part əʃ bɪr̩ɛi
dɛʃ mɔʃ k əkɛl's sʊldats feyən
l'isɛnsyə ɪz ɛ dʊnat yɔ
- 40 mɔʃtə mɛs səm pɔdɛŋ pendrə
ə bɪstə də tɔt əʃɔ
s ez əzbəlʊtat lə tɛr̩ə
əntr̩arən ə bərsəlɔnə
mɪʃ pərsɔnəs fʊr̩əstɛr̩əs
- 45 ɛntr̩ən kɔm ə sɛgədɔs
kɔm ɛr̩əm əŋ tɛms də sɛgə
də trɛs gwardəs kə n i a
ya n an mɔrtə lə pr̩ɪmɛr̩ə
ən mɛtarən əʃ bɪr̩ɛi
- 50 əl ɛntr̩ən də lə gələr̩ə
mɛtarən əʃs dɪpʊtats
i ɛʃ žʊgʒəs də l əʊdyɛnsyə.
ənarən ə lə pr̩əzɔ
dɔnən l'ɪbɛrtat əʃs pr̩ɛzʊs.
- 55 əʃ bɪzbə ɪz ba bənəi
əm lə ma drɛtə ɪ l əskɛr̩ə
ɔnt ez bɔstr̩ə kəpɪta
ɔnt ez lə bɔstr̩ə bændɛr̩ə
barən trɛʊr̩ə ɪ bɔn žɛzʊs
- 60 tɔt kʊbɛrt əmb ʊm bɛʃ nɛgr̩ə
əkɪ es nɔstr̩ə kəpɪta
əkɪ es lə nɔstr̩ə bændɛr̩ə
ə ləz arməs kətələʊs
kənz an dɛklər̩at lə gɛr̩ə

Index.

- [a] 60
[ạ] 60
[a̤] 60
[ḁ] 65
accent 72
africat 28
Alcover 43
alveols 23
anterior 30
arrodonit 30
Arteaga Pereira 75
Avenç 76
- [b] 37
[ḅ] 39
billabial 29
billabivellar 30
- [č] 49
cavitat bucal 21
caxa de ressonància 26
consonants 36 ss. — bilabio-
velars 57. — billabials
36 ss. — destriament 27-30.
— linguoalveolars 47. —
linguodentals 44. — llabi-
dentals 43. — mediopala-
tals 51. — prepalatals 49.
— velars 54
continu 25
- cordes vocals 13. — diferents
posicions 14. — superiors
19
- [d] 44
[ḍ] 45
dents 23
Diccionari de la llengua cata-
lana 1. 8
durada dels sons 70
- [e] 59
[ẹ] 58
[e̤] 59
[e̥] 59
[ȩ] 64
[ę] 63
[e̩] 65
entonació 69
epiglòtis 20
explosiu 26
expiració 73
- [f] 43
Fabra 39. 46. 54
faringe 20
fonema 13. — f. mistes 16. —
sorts 16. — sonors 16
fosses nasals 21
Foulché-Delbosc 53

- fricatiu 27
 [g] 54
 [g'] 51
 [g̃] 55
 [ğ] 50
 gargamelló 21. 23
 glòtis 14
 gorja 20
 grups d'expiració 73
 [i] 58
 [i̇] 63
 intensitat dels sons 71
 [k] 54
 [k'] 51
 [l] 46
 [l'] 53
 [l̇] 46
 [ḷ] 56
 [ḷ'] 52
 [ḷ̇] 55
 laringe 13
 lateral 28
 linguodental 29
 llabidental 29
 llavis 23
 llengua 14. — arrel de la ll.
 14. — part superior 14. —
 punta 14
 lloc d'articulació 27. 29
 [m] 42
 [ṃ] 40
 manera d'articulació 27
 Massó Torrents 75
 mediopalatal 29
 [n] 47
 [n'] 53
 [ṇ] 47
 [ṇ'] 53
 [ŋ] 56
 [ŋ̣] 56
 nasal 28
 notes musicals 70
 orgues vocals 12 ss.
 ortografia usual 6
 [o] 61
 [ȯ] 62
 [ọ] 61
 [ọ̇] 61
 [ọ̇] 66
 [ọ̇] 66
 [p] 36
 paladar 21. 22. — p. posterior
 21. — p. dur 23
 pauses de l'expiració 74
 posterior 31
 prepalatal 29
 pronuncia comarcal 35
 [r] 48
 [ṛ] 48
 [ṛ̇] 49
 [ṛ̇] 47
 [s] 44

- [š] 50
 Segadors 80
 serie de sons 73
 sò de la glòtis 15
 sonar 24
 sonor 15
 sons continuus 25. — esplosius
 26. — esplosius allargats
 26. — sonors 19
 soroll bucal 16
 sort 16 .
- [t] 44
 tancat 31
 tivant 32
 tò musical 14. 16
 tossir 20
 transcripció fonètica 5. 7
 traquea 13
- [u] 62
 [u̯] 67
 ubert 31
 unitat fonètica 73
- [v] 43
- vela del paladar 21. 23. —
 posicions de la vela 21. 22
 velar 29
 vibrant 28
 Villá 3. 75
 vocals 58. — v. anteriors 58 ss.
 63 ss. — curtes 71. — des-
 triament 30. — v. llargues
 70. — v. mitjana 67. —
 mitjanes 71. — nasals 22.
 — obertes 60. 65. — orals
 22. 30. — posteriors 61 ss.
 66 s. — relacsades 33. 62.
 — tivantes 32. 58
 voyelle neutre 68
- [w] 57
 [w̥] 57
- [x] 55
- [y] 52
- [z] 45
 [ž] 51
- [ə] 67
 [ʒ] 52

120646

LaCat
S2937m

Author Schädel, B.

Title Manual de fonètica catalana.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

